

Ensamma i krisen?

– perspektiv på stöd till dem
som drabbas av det dödliga våldet

Titel: Ensamma i krisen? – perspektiv på stöd till dem som drabbas av det dödliga våldet

Författare: Mikaela Kotschack och Ulrika Vedin, Reform Society

Redaktörer: Sofia Granhaga och Lotta Norberg, Svenska Röda Korset

Research: Filippa Rinman, Svenska Röda Korset

Grafisk form: Sabina Helmola, MADE BY FLOW

Omslagsfoto: Marie Sparréus

Tryck: ÅTTA.45 Tryckeri

Utgiven år 2024

Tack till alla som har bidragit till denna rapport.
Ett särskilt tack till de boende som har delat med sig av sina upplevelser.

Innehåll

Sammanfattning	4
Förord.....	5
Inledning	6
Före en allvarlig händelse	8
Lågintensiva kriser och social oro	12
Krisstödet infrastruktur behöver byggas upp före en allvarlig händelse	15
Under en allvarlig händelse.....	17
Aktivering av krisstöd vid skjutningar i socioekonomiskt eftersatta områden.....	19
Utformning av krisstöd vid skjutningar i socioekonomiskt eftersatta områden.....	24
Att nå ut med information vid en allvarlig händelse.....	28
Efter en allvarlig händelse	31
Påverkan på barn och ungdomar efter skjutningar	32
Trygghetsskapande åtgärder efter skjutningar	35
Långsiktig påverkan på lokal resiliens och social oro.....	36
Långsiktiga insatser efter en allvarlig händelse	37
Röda Korsets rekommendationer.....	39
Referenser	42
Metod	44

Sammanfattning

Röda Korsets erfarenhet från kriser och katastrofer världen över är att den som är utsatt innan en kris, drabbas hårdast av krisens effekter. Våldsdåd i ett bostadsområde påverkar både lokalsamhället och individer på många sätt och under lång tid. Hur områdets förutsättningar ser ut före en allvarlig händelse och hur lyhört samhället agerar under och efter påverkar hur allvarliga efterverkningarna blir. Därför behöver samhällets insatser sättas in i alla dessa tre skeden.

Socioekonomiskt eftersatta områden utsätts oftare för skjutningar och dödligt våld än andra bostadsområden. Samtidigt saknas ofta ett motsvarande stöd till de som drabbas. I denna rapport beskriver vi det glapp som finns i samhällets stöd till de som drabbas, såväl direkt som indirekt.

I den här rapporten identifierar vi de utmaningar som skapar detta glapp:

1. Våldet sker i ett sammanhang av försämrade livsvillkor och ojämlik folkhälsa. Detta bidrar redan innan till försvagad tillit till samhällets aktörer. Bristen på tillit kan innebära ytterligare hinder för samhället att nå fram med sitt stöd.
2. Upparbetad lokalkännedom, långsiktig närvaro och samverkan med boende, lokala nyckelaktörer och civilsamhälle innan en allvarlig händelse är nödvändigt. Om det saknas, påverkas bedömningen av vad som utgör en kris och huruvida särskilda insatser krävs.
3. När stöd efter en allvarlig händelse sätts in är det viktigt att det tillhandahålls utifrån lokala behov och att det är proaktivt och uppsökande.

Efterverkningarna av en skjutning innebär ytterligare påfrestningar på individer och lokalsamhällen, exempelvis genom begränsad rörelsefrihet, påverkan på skolresultat och ökad stigmatisering av ett bostadsområde. Därför är stöd till barn, unga och unga vuxna extra viktigt, liksom att uppsökande stöd erbjuds under en längre tid efter en allvarlig händelse och trygghetsskapande insatser.

Trots stora utmaningar är det viktigt att framhålla att många av de områden som benämns socioekonomiskt eftersatta karakteriseras av stark lokal handlingskraft och stort förtroende mellan grannar och närboende. Det är en kraft som samtliga aktörer – såväl offentliga som andra – kan bygga på för att stärka samverkan och vår gemensamma förmåga att förebygga innan och agera under och efter våldsdåd.

Förord

Röda Korset finns i 191 länder och har som främsta syfte att förhindra och lindra mänskligt lidande. I Sverige har Svenska Röda Korset länge varit en del av den svenska krisberedskapen. Genom 320 lokalföreningar runtom i landet och med omkring 23 000 volontärer bidrar vi bland annat med första hjälpen, krisstöd och frivillig-samordning när en allvarlig händelse inträffar, exempelvis hade Röda Korset en viktig roll på många platser under coronapandemin.

BOENDEINVOLVERING är en nyckel för att skapa förtroende i ett område. Detta förtroende möjliggör inte bara våra verksamheter utan även vårt påverkansarbete – som syftar till att skapa långsiktiga förändringar på lokal, regional och nationell nivå. Därför arbetar vi i bred samverkan och tillsammans med boende inom hälsa, trygghet, krishantering och beredskap samt grundläggande humanitära behov.

Röda Korset finns idag i 57 socioekonomiskt eftersatta bostadsområden och i 16 av dessa bedriver vi ett långsiktigt och områdesbaserat arbete. Det gör att vi bidrar såväl till det förebyggande arbetet som vid hanteringen av mindre och större kriser. Vårt arbete är också långsiktigt och uthålligt över tid, vilket betyder att vi finns på plats och fångar upp effekter även efter att någonting har skett.

GENOM DET HÄR ARBETET finns vi lokalt för att stötta boende och bostadsområden och på så sätt mildra effekterna av händelser såsom skjutningar och sprängningar. Under första delen av 2023 handlade merparten av våra krisinsatser om just effekter efter våldsdåd på platser där de socioekonomiska utmaningarna är stora. Eftersom vi genom våra lokalföreningar finns på plats i våldsdrabbade områden före, under och efter en allvarlig händelse vet vi att dessa händelser påverkar individer och hela lokalsamhällen under lång tid. Den här rapportens syfte är att sätta ljus på de glapp som vi noterat i det samhälleliga stödet till direkta och indirekta offer för våldet, med fokus på socioekonomiskt eftersatta områden.

Inom Röda Korset ser vi social oro, både som en möjlig konsekvens av våldet, och som en reaktion på långvariga, lågintensiva och ofta överlappande kriser. Skillnader i livsvillkor och hälsa, neddragning

Anders Pedersen. Foto: Svenska Röda Korset

av samhällsservice och välfärdsinsatser, stigmatisering av grupper och bostadsområdet är några exempel på sådana. Social oro, manifesterat som en misstro mot samhället, har en negativ effekt på ett områdes förmåga att hantera allvarliga händelser såsom skjutningar. Förutsättningarna före en allvarlig händelse behöver därför påverka samhällets insatser under och efter händelsen. Därför följer den här rapporten kedjan före, under och efter.

RÖDA KORSET HAR i flera rapporter tagit upp olika sociala aspekter av krishantering. I ”Människan i krisen” (2021) framhöll vi behovet av att människor i utsatta livssituationer på ett tydligare sätt behöver inkluderas i krisberedskapssystemet. Den påföljande rapporten ”Lokal kraft i krisen” (2021) skildrade hur coronapandemin drabbade människor i socioekonomiskt eftersatta områden och betonade den roll som lokalt engagemang har spelat för krishanteringen i dessa områden. I ”Värn i allvarstider” (2024) skildras hur humanitära perspektiv kan stärkas inom uppbyggnaden av svenskt totalförsvaret.

Med den här rapporten ger Röda Korset ytterligare bidrag till hur svensk krisberedskap och social respons behöver förbättras för att i större utsträckning sätta människan i centrum före, under och efter samhällsstörningar och allvarliga händelser.

Anders Pedersen, tillförordnad generalsekretärare för Svenska Röda Korset

Inledning

”Jag skulle säga att en skjutning skakar om ett område rejält. Med en enorm rädsla som sprids med misstänksamhet, med ovisshet kring vart kan jag vistas? Vart känner jag mig trygg? Vart får jag vara? Vem kan jag lita på? Men också just att det skapas en oerhörd sorg och tyngd och ilska och allt det där.”

Shade Amao, projektledare Fryshuset

Under perioden 2019 till 2022 inträffade närmare 1 500 skjutningar i Sverige och strax över 25 procent av dessa genomfördes i områden som av polisen bedömts som utsatta i någon utsträckning (Polismyndigheten, 2023). Relaterat till befolkningens mängd skedde nära 3,5 gånger så mycket av det dödliga våldet i de områden som Polismyndigheten listat som utsatta under perioden 2014-2017 (Brå, 2019). Även Polismyndighetens lägesbild för 2023 visar att utsatta områden var överrepresenterade när det gäller skjutningar under perioden 2019-2022, även om man också noterar att det har börjat bli vanligare även i mellanstora städer och på mindre orter och platser som inte ingår i polisens lista över utsatta områden. (Polismyndigheten, 2023)

Under våren 2024 har vi sett flera uppmärksammade skjutningar bland annat i Skärholmen i Stockholm och på flera platser i Helsingborg och i Norrköping, vilka följts av intensiv medicinsk vård.

Röda Korsets erfarenheter visar att våldsdåd och en förhöjd våldsnivå i ett bostadsområde påverkar samhällen och individer under lång tid. Hur området ser ut **före** en allvarlig händelse och hur lyhört samhället agerar **under** och **efter** påverkar vilka och hur allvarliga efterverkningarna blir.

Rapportens syfte är att sätta ljus på de glapp som Röda Korset noterat i det samhälleliga stödet till direkta och indirekta offer för våldet, med fokus på socioekonomiskt eftersatta områden. Rapporten vill också försöka ge en bild av hur människor och lokalsamhällen drabbas av det dödliga våldet och den förhöjda våldsnivån över tid. Fokus för rapporten är att sätta boende och områden som drabbas av det dödliga våldet i centrum, snarare än att för-

klara varför människor går in i kriminalitet. Vi har också valt att avgränsa frågeställningarna i våra intervjuer till främst skjutningar, då Röda Korset erbjuder psykosocialt stöd efter allvarliga händelser. Sprängningar kräver ett annat typ av stöd utöver det psykosociala, som även rör materiella skador på fastigheter.

Rapporten bygger på fyra typer av underlag:

1. Intervjuer med boende i socioekonomiskt eftersatta områden i tio kommuner,
2. Intervjuer med sakkunniga med nära koppling till socioekonomiskt eftersatta områden och/eller hälsofrämjande arbete, krishantering och beredskap, psykosocialt stöd, samt sorg- och traumabehandling. Exempelvis forskare, myndighetsföreträdare, lokalpoliser, fältassistenter, lokalpolitiker och tjänstepersoner inom kommun och länsstyrelser, kuratorer och representanter för civilsamhälle och trossamfund,
3. Röda Korsets egna erfarenheter av bland annat områdesbaserat arbete, social respons, krisstöd och traumabehandling i socioekonomiskt eftersatta områden,
4. Bakgrundsmaterial såsom forskningsrapporter och rapporter från civilsamhället.

År 2022 anordnades också temadagen *Röda Korset Forum* på temat “Social oro och social respons. Före, under och efter lågintensiva kriser.”¹ Diskussionerna med bland annat civilsamhällesorganisationer, forskare och kommunföreträdare har bidragit till att den här rapporten har tagits fram.

1 <https://www.youtube.com/watch?v=JOjqiwF6Ugs>.

Under 2023 har Röda Korset agerat vid lokala skjutningar, sprängningar och andra våldsdåd i över 70 fall. Foto: Martin Årnlöv

Det finns idag nästan ingen forskning som i en svensk kontext tittar på hur den förhöjda våldsnivån påverkar individer och bostadsområden. Den här rapporten är därför en viktig pusselbit när det gäller att förbättra arbetet med att stödja

dem som drabbats av det dödliga våldet i samhället.

Citaten som förekommer i rapporten kommer från ovanstående intervjuer om inget annat anges.

FAKTA

Krisstöd och social respons

Begreppet krisstöd används i den här rapporten enligt Socialstyrelsens definition för allt medmänskligt, praktiskt, psykologiskt och socialt stöd som olika samhällsinstanser förmedlar vid en allvarlig händelse (Socialstyrelsen 2018 a).

Social respons är ett perspektiv som handlar om hur omgivningen (myndigheter, lokala aktörer, boende) reagerar och svarar på en allvarlig händelse i samband med social oro. Det är insatser som görs i samverkan med andra och där lokalsamhället/boende är drivande i insatserna. En god social respons bidrar till att främja trygghet, tillit och social sammanhållning på lokalsamhällsnivå, och bidrar till psykologisk återhämtning på individnivå.

Före en allvarlig händelse

”Jag börjar med det mindre bra: Man saknar lokala banker. Lokal post finns inte längre. [...] Riktiga restauranger. Man åker in till stan och sedan åker man hem. [...] Det som är bra är människorna som bor här. Mer socialt. Grannarna pratar med varandra. Det är det som håller liv i området.”

Man, boende i Hermodsdal, Malmö

Det går inte att helt separera de olika faserna före, under och efter en allvarlig händelse såsom en skjutning. Tillit och trygghet har exempelvis betydelse både för det förebyggande arbetet och arbetet som sker under och efter en kris. Krisstöd i det akuta skedet skall bidra till ökad upplevelse av lugn, trygghet, samhörighet, tillit och skapa hopp om framtiden. Ett bra genomfört krisstöd efter en allvarlig händelse kan därmed öka motståndskraften inför en eventuell nästa kris (Länsstyrelsen i Stockholm, Skåne och Västra Götaland, 2015). När det gäller skjutningar inom den gängrelaterade miljön är det här perspektivet extra relevant eftersom dessa riskerar att upprepas.

BEGREPPET RESILIENS, motståndskraft, har kommit att lyftas fram som centralt för att möjliggöra en effektiv krisberedskap. I ett resilient samhälle har enskilda individer såväl som grupper förmåga att hantera och motstå omvälvande förändringar, exempelvis kriser (Röda Korset, 2021 a).

För att kunna bygga resiliens är social trygghet i vardagen viktigt. Social trygghet innebär att individer har de resurser de behöver för att klara av både vardagen och en marginal för att även klara påfrestningar vid kriser (Röda Korset, 2021 a). Resiliensen kan dock inte enbart begränsas till resurser. Grunden för individens förmåga att hantera konsekvenserna av svåra upplevelser, såsom skjutningar, är det informella stödet från familj, släkt, vänner, arbetskamrater, grannar och alla andra människor som utgör personens naturliga sociala nätverk (Socialstyrelsen, 2021 a). Samtidigt verkar det som att dessa två förutsättningar samvarierar i någon utsträckning. Att känna sig ensam är exempelvis vanligare bland de 15-åringar som beskriver familjens socioekonomiska situation som dålig (51 procent) jämfört med de som har god

socioekonomisk situation (17 procent), enligt undersökningen Skolbarns hälsovanor. (Folkhälsomyndigheten 2023b)

Socioekonomiskt eftersatta områden i Sverige

Social oro, manifesterat som en misstro mot samhället, har en negativ effekt på ett områdes och en individs förmåga att hantera allvarliga händelser såsom skjutningar. Ett exempel som återkommer i intervjuerna är att en misstro mot socialtjänsten eller polisen försvårar för dessa aktörer att nå fram med krisstödsinsatser. Förenklat kan man säga att människors tillit och framtidstro påverkas av olika livsvillkor i samhället. Goda livsvillkor minskar därmed risken för social oro (Länsstyrelsen i Stockholm, Skåne och Västra Götaland, 2015).

De förutsättningar som lägger grunden för människors livsvillkor påverkas av bland annat fysisk miljö, sysselsättning, ekonomiska förutsättningar, hälsa, boende och utbildning (Länsstyrelsen i Stockholm, Skåne och Västra Götaland, 2015). Det är också sådant som individen själv inte ensam råder över utan som samvarierar starkt med familjebakgrund och socioekonomisk position på arbetsmarknaden och i samhället.

RÖDA KORSETS ARBETE i socioekonomiskt eftersatta områden utgår från tidigare Delegationen mot Segregation (Delmos) och nuvarande Boverkets Segregationsbarometer. Sverige delas i Segregationsbarometern upp i fem områdestyper och indelningen bygger på socioekonomiska faktorer som inkomst- och utbildningsnivå och arbetsmarknadsposition. Den här rapporten handlar om de områden som kallas områdestyp 1 och 2 vilka går in under samlingsbegreppet *områden med socioekonomiska utmaningar*.

Killar som bor på Lindängen, Malmö. Här har Röda Korset arbetat områdesbaserat i över tio år. Foto: Julia Lindemalm.

Sammanlagt bor 1,4 miljoner i befolkningen i områden med socioekonomiska utmaningar, varav drygt en halv miljon i områdestyp 1. Områden med socioekonomiska utmaningar har blivit fler i Sverige mellan 2011 och 2021, och även om de finns runtom i landet är de vanligare runt större städer och i storstadsområdena. Enligt Boverkets årsrapport från 2023 har fler än hälften av landets kommuner områden med socioekonomiska utmaningar.

ÖKAD BOENDESEGREGATION i Sverige innebär att fler personer med knappa resurser bor tillsammans och fler med jämförelsevis mer resurser bor tillsammans. Det leder också till att individer får olika uppväxt- och levnadsvillkor beroende på var de bor.

Särskilt för barn och unga har närmiljön stor betydelse och påverkar deras framtida livschanser. Det beror i hög grad på att skolan och hur väl den fungerar kompensatoriskt är betydelsefullt (jmf. Brandén, 2018). I områden med stora socioekonomiska utmaningar är det bara sju av tio som har behörighet till gymnasiet vilket är lågt jämfört med områden med goda socioekonomiska förutsättningar. Detta påverkar i sin tur möjligheten att etablera sig på arbetsmarknaden.

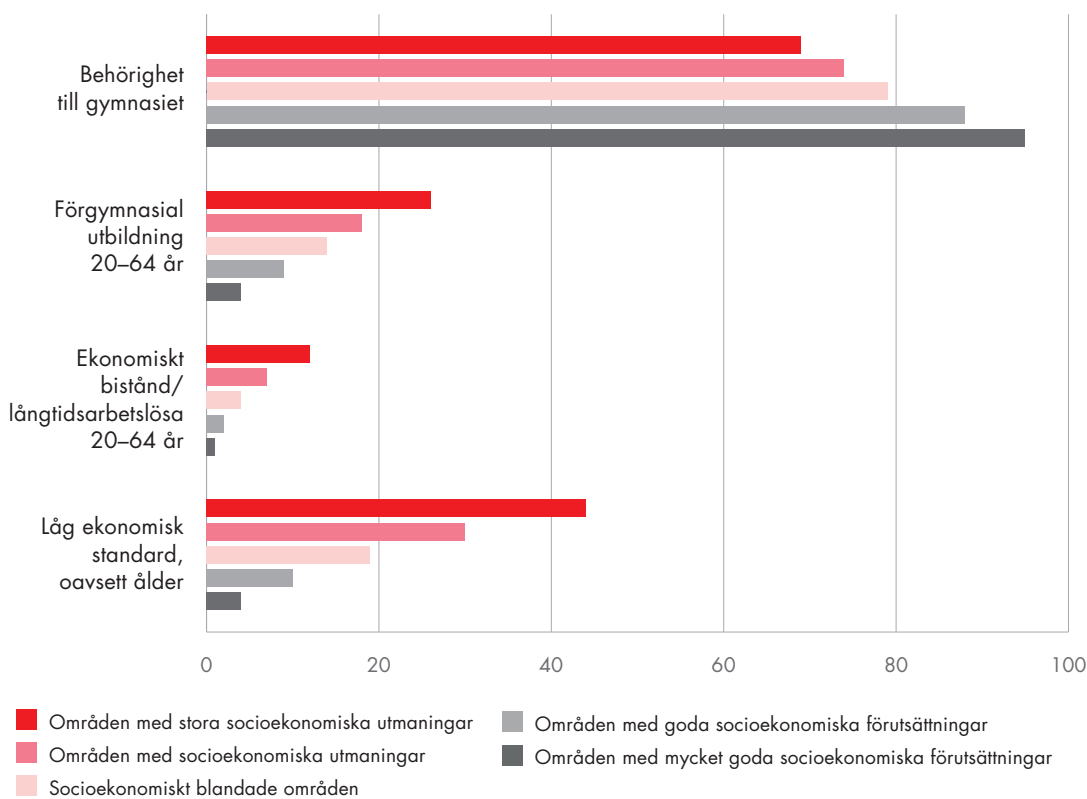
I områden med socioekonomiska utmaningar är det också betydligt fler vuxna som endast har förgymnasial utbildning jämfört med vuxna i

Figur 1. Områden med socioekonomiska utmaningar i Sverige. Områdestyp 1 och 2.

Källa: Segregationsbarometern, Boverket. För att utforska ojämlikhetsindex och områdestyper över hela Sverige, gå till interaktiv karta på boverket.se

Diagram 1. Socioekonomiska skillnader mellan områdestyper i Sverige.

Källa: SCB

områden med goda socioekonomiska förutsättningar. Det är också betydligt fler som inte har en god ekonomisk standard.

Varje bostadsområde har sin egen karaktär. I de flesta områden finns det trender som pekar i en positiv riktning och trender som pekar i en negativ riktning. Från intervjuer med boende och sakkunniga finns många exempel där man känner en stor stolthet över sitt område och ser att det utvecklas i en positiv riktning. Samtidigt har Röda Korset och andra organisationer och myndigheter också lyft fram att den rådande lågkonjunkturen har en stor påverkan på människors livsvillkor (Röda Korset, 2024 a; Hyresgästföreningen m.fl., 2024).²

Skäligen ekonomisk standard under barndomen och tillgång till utbildning är viktiga förutsättningar

för goda livsvillkor senare i livet och för en god hälsa under hela livet (Folkhälsomyndigheten, 2023). Ett tydligt exempel på hur ojämlikheter i livsvillkor och hälsa påverkar resiliensen var under coronapandemin. En rapport från Region Stockholm visade på att bo i den hårdast drabbade femtedelen bostadsområden var förknippat med mer än dubbelt så hög risk att dö jämfört med att bo i den minst drabbade femtedelen, oavsett individens sociodemografiska förhållanden (Region Stockholm, 2021). Att vara man, ha en lägre inkomst, lägre utbildningsnivå, inte vara gift, bo i Stockholm och vara utrikesfödd från ett låg- eller medelinkomstland, var även det faktorer som oberoende av varandra är relaterade till en ökad risk att dö i covid-19.³

2 <https://kronofogden.se/om-kronofogden/nyheter-och-press/nyheter/2024-02-22-hushallens-skulder-vaxte-under-2023>.

3 <https://lakartidningen.se/klinik-och-vetenskap-1/nya-ron/2021/01/risken-att-do-i-covid-19-storre-for-utrikesfodda-och-utsatta-grupper/>.

Att arbeta områdesbaserat

Enligt programmet för Socialt hållbara samhällen har Röda Korset ett områdesbaserat arbetssätt. Det innebär att Röda Korset i stället för att utgå från en viss verksamhet utformar insatser i samverkan med boende i ett visst område, utifrån särskilda områdeskartläggningar och boendes behov. Samarbete med andra (från olika sektorer), långsiktighet och lokal förankring är viktiga principer.

Ett exempel på områdesbaserat arbete med ett hälsofrämjande perspektiv är Röda Korsets hus i Hovsjö, Södertälje. I vardagsarbetet finns inslag av trygghetsstärkande insatser, krishantering och beredskap samt verksamhet för grundläggande humanitära behov.

Ett annat initiativ som uppkommit ur det områdesbaserade arbetssättet är "Hur mår du?" ett initiativ som syftar till att motverka psykisk ohälsa bland unga. Initiativet är ett samarbete mellan Röda Korset i Borlänge och unga i västra Borlänge (Tjärna Ängar, Jakobsgårdarna och Bullermyren) och Hedemora. 80 ungdomar engagerades i arbetet som startade med workshops och ledde fram till en kunskapssatsning kring psykisk ohälsa bland unga där flera filmer togs fram.⁴

För tillfället (maj 2024) arbetar Röda Korset områdesbaserat i 16 områden i tolv kommuner. Områdena är Bergsjön och Biskopsgården i Göteborg; Brickebacken i Örebro; Skäggetorp, Berga och Ryd i Linköping; Lindängen, Hermodsdal och Sofielund i Malmö; kommunen Perstorp; kommunen Filipstad; Araby i Växjö, Söder i Helsingborg; Tjärna ängar i Borlänge; Skärholmen i Stockholm; och Hovsjö i Södertälje. Det är också i flera av dessa områden som intervjuerna som ligger till grund för den här rapporten har gjorts. Dialoger är också i gång om att initiera långsiktigt områdesbaserat arbete på fler platser över hela landet.

Ökad boendesegregation i Sverige innebär att fler personer med knappa resurser bor tillsammans och fler med jämförelsevis mer resurser bor tillsammans. Det leder också till att individer får olika uppväxt- och levnadsvillkor beroende på var de bor.

---

4 [https://www.rodakorset.se/var-hjalp-i-sverige/psykisk-halsa-och-psykisk-ohalsa/unga-och-psykisk-halsa/.](https://www.rodakorset.se/var-hjalp-i-sverige/psykisk-halsa-och-psykisk-ohalsa/unga-och-psykisk-halsa/)

Röda Korsets lokalförening i Växjö arbetade i nära samverkan med Region Kronoberg under covid-19 pandemin. Här under en informationsinsats i området Araby. Foto: Johan Bävman

LÅGINTENSIVA KRISER OCH SOCIAL ORO

Allt krisberedskapsarbete bygger på att förhindra, hantera eller acceptera risker som kan resultera i störningar av olika slag. Typiskt för många störningar är att de inträffar oväntat och att de ofta begränsar sig till en geografisk plats. Brist på tillit däremot kan visa sig mer eller mindre tydligt och konsekvenserna är svåra att överblicka. De har också ett långsamt förlopp som kan vara svårt att förutse och följa men som påverkas av olika livsvillkor i samhället (Länsstyrelsen i Stockholm, Skåne och Västra Götaland, 2015).

Betydelsen av en hög grad av mellanmänsklig tillit är svår att överskatta. Det är verkligen ett guld, ett slags positivt socialt kapital. Det är ett helt centralt smörjmedel i ett välfungerande samhälle. Om de flesta människor i ett samhälle är pålitliga och uppfattar att andra människor också är pålitliga går det mesta bättre. [...] Mellanmänsklig tillit bygger goda samhällen. (Holmberg & Rothstein, 2022, s. 154).

Brist på tillit och en misstro mot samhället ökar risken för social oro (Länsstyrelsen i Stockholm, Skåne och Västra Götaland, 2015). Social oro kan förklaras som otrygghet och utsatthet som kan

uppstå i samband med, eller vara en konsekvens av, våld eller brottslighet. Social oro kan alltså uppkomma som en reaktion på en händelse, exempelvis efter en sprängning eller skjutning.

Det var två ungdomar som blev skjutna, den ena dog och den andra överlevde. Våldigt många, liksom kompisar och anhöriga, samlades kring Berga Centrum och det blev en väldigt orolig stämning, väldigt upptrissat och argt och så som i sig också skapade en extra oro och otrygghet för de kringboende.

Niklas Borg (M), kommunalråd i Linköping

Social oro kan också vara en reaktion på långvariga, lågintensiva och ofta överlappande kriser där skillnader i livsvillkor och hälsa, trångboddhet, neddragning av samhällsservice och välfärdsinsatser, stigmatisering av grupper och området är några av orsakerna. Dessa påfrestningar i vardagen kan påverka tilliten negativt och kan i sig vara en grogrund för att social oro kan uppstå.

Länsstyrelsen i Stockholm, Skåne och Västra Götaland konstaterar i en vägledning från 2015 att sociala risker, alltså risker som har sin grund i bristande livsvillkor, inte är något nytt: "Skillnaden

---

”Före är det som är viktigt, sedan under och efter.
Hårdvalutan är tillit och förtroende.”

Nasim Barghashi, verksamhetsutvecklare Röda Korset i Hovsjö, Södertälje

---

är att vi i dag är på väg mot ett samhällstillstånd där relativt stora grupper står eller upplever sig stå utanför detta system [välfärdssystemet]” (Länsstyrelsen i Stockholm, Skåne och Västra Götaland, 2015).

En vardag i den kontexten påverkar hur individer och lokalsamhället kan hantera olika händelser. Om tilliten brister redan före en allvarlig händelse eller krissituation, kommer det behöva tas med i planeringen i arbetet under och efter en kris. Det kommer ställa högre krav på samhällets akuta krisinsatser och också öka behovet av insatser för att långsiktigt bygga tillit efter. Tilliten i sig är

därför något skyddsvärt för att bygga resilienta bostadsområden (Länsstyrelsen i Stockholm, Skåne och Västra Götaland, 2015).

Före är det som är viktigt, sedan under och efter. Hårdvalutan är tillit och förtroende.

*Nasim Barghashi, verksamhetsutvecklare
Röda Korset i Hovsjö, Södertälje*

Stigmatisering av socioekonomiskt eftersatta områden

Salonen (2023) pekar på att bilden av miljonprogramsområdena, som ofta sammanfaller med socioekonomiskt eftersatta områden, ända sedan slutet av 1960-talet har präglats av stigmatiserande förklaringsmodeller där ”berättelser om våld, hopplöshet och kulturellt främmande miljöer dominerar” och i stället för att ”identifiera strukturella orsaker till fattigdom och segregerade bostadsmiljöer vänds uppmärksamheten till individfaktorer som utländsk bakgrund och familjeförhållanden” (Salonen 2023, s. 9).

I flera intervjuer som ligger till grund för den här rapporten lyfts stigmatiseringen av bostadsområden och människor som bor där som ett stort problem, som riskerar att förstärkas av skjutningar och en förhöjd våldsnivå.

Det räcker liksom inte att läsa statistik och rapporter. Vi som bor här och verkar på olika sätt i områdena ser ju det här med helt andra ögon. Vi ser en helhet, vilket har gjort att det kanske blivit mycket mer frustration än vad jag trodde att det skulle bli från dag ett.
Idrottsledare, verksam i Berga och Ryd

Boende trivs i sina bostadsområden även om det också finns negativa sidor

Boende som intervjuats för den här rapporten tycker genomgående mycket om sina bostadsområden. Områdena beskrivs ofta som lugna och flera betonar att det finns fina utemiljöer och att man gillar arkitekturen, men allra mest är det människorna som "gör" området. Att människorna är öppna och det sociala klimatet välkomnande och inkluderande, och att "folk pratar med varandra" och "säger hej" återkommer som budskap när de boende ombads svara på vad som är det bästa med deras bostadsområden.

I vissa områden har det gjorts satsningar som innebär att det finns aktiviteter och levande centrum med butiker och viss samhällsservice som kulturhus och bibliotek, vårdcentral och socialtjänst.

Jag tycker det är bra gemenskap och jag tycker att i mitt område är alla trevliga. Det finns också aktiviteter man kan göra, fritidsaktiviteter.
Ung man, boende i Biskopsgården

*Här i centrum finns ICA-butik, kulturhuset och vårdcentral, bostadsbolaget, socialen och det finns bussar, de kommer hela tiden. [...]
De gör flera fina saker i Bergsjön. Bergsjön har blivit bättre än andra platser.*
Kvinna, boende i Bergsjön

Men det finns också motsatt utveckling som innebär att samhällsservicen försvunnit mer och mer, att polisen lagt ned sina kontor, där det inte längre finns matbutiker kvar och jobben är få.

*Man saknar lokala banker. Lokal post finns inte längre. Det är en ickefråga. Riktiga restauranger. Ett lokalt näringsliv finns inte. Man åker in till stan och efter det åker man hem. Man hoppar över bostadsområdet. [...]
Det som är bra är människorna som bor här. Mer socialt. Pratar med grannarna och grannarna pratar med varandra. Det är det som håller liv i området. Alltså just nu det finns inte så många aktiviteter.
Det är ganska tyst.*
Man, boende i Hermodsdal

Det de flesta av de intervjuade tar upp som negativt och som det sämsta med sina områden är att det finns kriminella gäng och våldsrelaterade händelser som kan skapa oro och otrygghet. Det är inte alla som gör det men det är ett tema när det gäller sådant som uppfattas som dåligt med bostadsområdet.

KRISSTÖDETS INFRASTRUKTUR BEHÖVER BYGGAS UPP FÖRE EN ALLVARLIG HÄNDELSE

Kommuner har enligt socialtjänstlagen det yttersta ansvaret för att personer får det stöd de behöver både under normala förhållanden och vid allvarliga händelser. Kommuner har även ett ansvar utifrån det så kallade geografiska områdesansvaret att inför och under kriser och samhällsstörningar arbeta för samverkan och samordning mellan olika aktörers krishanteringsåtgärder i kommunen.

Från intervjuerna kan slutsatsen dras att en upp- arbetad förståelse för bostadsområdets förutsätt- ningar och etablerad samverkan med andra aktörer som har lokalt förtroende, är viktigt i krisstöds- insatser i socioekonomiskt eftersatta områden. Ett exempel som lyfts i intervjuerna är att personer som finns i området i vardagen, och där det finns ett upp- arbetat förtroende, också har en roll i kris. Detta kan exempelvis vara fältassistenter eller personal inom skola och barn- och ungdomsverksamhet.

Stöd från familj, vänner och grannar är mycket viktigt, ofta viktigare än stöd från myndighet eller hälso- och sjukvården. En utmaning i eftersatta om- råden är att många lever i socioekonomisk utsatthet och det påverkar möjligheterna att stötta varandra – även om många också vittnar om att det stöd de upplever kommer från närmiljön. I intervjuerna tas upp att stigma kring psykisk hälsa är särskilt

vanligt förekommande i socioekonomiskt eftersatta områden. I kombination med att familj och grannar också är drabbade, kan det utgöra hinder för att få tillgång till stöd.

För personer som har ursprung i andra länder kan deras närmaste stödpersoner finnas i ett annat land. Det innebär att samhällets krisstöd behöver utformas för att kunna nå och stötta personer i en sådan livssituation.

KOMMUNEN KOMMER DOCK aldrig ensam att kunna nå ut till alla i behov av stöd efter en all- varlig händelse såsom en skjutning. Samverkan med lokala aktörer verkar vara speciellt viktigt vid identifiering av och förståelse för kriser, vilket diskuteras djupare i kommande kapitel. Ett konkret exempel som lyfts i flera intervjuer är kunskap om vilka etablerade mötesplatser som finns i området. Ett annat är att snabbt kunna identifiera i vilka områden som krisstödsinsatsen behöver sättas in, exempelvis om en skjutning sker centralt men offer eller gärningsman är hemmahörande i en annan del av samhället. Den här samverkan och kunskapen om lokala nyckelaktörer behöver till stor del byg- gas upp innan en kris sker.

Barn som är hungriga och otrygga har sämre förutsättningar att klara skoldagen och få den grundläggande skolgång de har rätt till. Här träffas frivilliga i Röda Korsets Ungdomsförbund inför Frukostklubb på Sofielundsskolan i Malmö. Foto: Sarah Hirani.

Den öppna mötesplatsen på Röda Korsets hus i Hovsjö, Södertälje, erbjuder en konstverkstad. Syftet är bland annat att stötta boende att gestalta sina upplevelser och tankar. Det är också en plats för samtal och gemenskap. Foto: Tomas Årlemo.

Trygghet och säkerhet handlar mycket om relationer, och förståelse kring vem som gör vad i samhället under ordinarie läge och vem som har ansvar att också göra saker när krisen inträffar. Civilsamhällsaktörer har ofta en bred räckvidd och kan tillgängliggöra att stöd och adekvat information når ut till fler. Mitt under krisen kan man inte förvänta sig att ett samarbete ska uppstå utan det här behöver förberedas och ske utifrån verklig inkludering och delaktighet, inte att en aktör använder en annan.

Beatrice Eriksson, f.d. krisstödssamordnare,
Malmö stad

Vi har öppnat upp alla lokaler vi kan tänka på och bara bjudit in människor och någon okänd står där och säger hej. Det ger inte lika mycket som redan etablerade relationer.

Malin Sturk, utvecklare och
trygghetskoordinator, Eskilstuna Kommun

Samtliga statliga myndigheter, kommuner och regioner ska med jämna mellanrum enligt svensk lag genomföra risk- och sårbarhetsanalyser (RSA). Syftet med en RSA är att systematiskt identifiera och bedöma risker och hot, bedöma samhällets eller den egna organisationens förmåga att förhindra eller hantera händelser, samt att utifrån detta föreslå åtgärder för att förbättra förmågan att förhindra

eller hantera risker. RSA:n ska sedan användas som ett underlag för att inrikta resurser och fokusera arbetet.

En del i det glapp Röda Korset noterat i det samhälleliga stödet till direkta och indirekta offer för våldet kan vara att det i Sverige saknas en analys av hur utsatthet i vardagen yttrar sig i kris och hur exempelvis information om personer med stödbehov ska användas inom krisberedskapssystemet, såsom inom risk- och sårbarhetsanalyser (Röda Korset, 2021a). Det saknas även verktyg för hur ansvariga myndigheter ska föra dialog med utsatta grupper, och säkerställa inkludering av dessa målgrupper i analys av risker (Röda Korset, 2021a).

Sociala risker har under lång tid analyserats i andra sammanhang men har ofta lämnats utanför i risk- och sårbarhetsanalyser (Länsstyrelsen i Stockholm, Skåne och Västra Götaland, 2015). Detta är delvis ett resultat av att det offentliga Sverige i sin beredskapsplanering har vana att analysera och hantera tekniska och naturrelaterade risker, men att sociala risker och i synnerhet det förebyggande arbetet kopplat till sociala risker, ofta behandlas separat från krisberedskapen (Länsstyrelsen i Stockholm, Skåne och Västra Götaland, 2015). Ett aktuellt exempel på detta är att det i förslaget om ny strategi för psykisk hälsa som letts av Folkhälsomyndigheten och Socialstyrelsen och förväntas beslutas av regeringen under 2024 saknas exempelvis en koppling till krisberedskap.

Under en allvarlig händelse

Det stora flertalet var såklart inte direkt berörda av kriget men indirekt var alla berörda. Det var som ett stort mörkt träd av ondska som hade rötter i varenda huslänga, med grenar i varenda lägenhet, till varenda familj. [...] Platserna för morderna bar på minnen som var svåra att radera. Min ena grannes vän blev mördad. En annan grannes bror hade blivit mördad. En tjej på andra sidan gården hade sett sin pappa bli skjuten.

Ur boken "Ett ord för blod" av Faysa Idle

Röda Korsets erfarenhet är att en skjutning kan påverka områden och individer djupt och under lång tid. Det finns dock lite forskning om hur en förhöjd våldsutsatthet påverkar ett bostadsområde i en svensk kontext.

Skjutvapenvåld skiljer sig från annat våld eftersom det är ljudligare och medför större mediebevakning. Det kan därför ha en större påverkan på närområdet än annat våld (Wilhemsson et al, 2021). Det finns studier som visar att ljudet av skottlossning eller vetskapen om att skjutningar skett minskar boendes uppfattning av trygghet och att effekterna sprider sig långt utanför den krets som blir ögonvittnen till en skjutning (Wilhemsson et al, 2021).⁵ Malmö stad har pekat på att skjutvapenvåld eller sprängningar "i större utsträckning bedöms lämna människor med en känsla av hopplöshet, rädsla och ensamhet" (Ramboll, 2024). Socialstyrelsen konstaterar också att det verkar som allvarliga händelser orsakade av avsiktligt våld eller terror är förknippade med en mera ogynnsam utveckling av posttraumatiska stressreaktioner under det första året (Socialstyrelsen 2018 a), vilket är i linje med Röda Korsets erfarenheter av traumabehandling.

Allt mellanmänniskt våld drabbar hårdare än exempelvis naturkatastrofer. Det vet alla som arbetar med trauma.

Anette Carnemalm, verksamhetschef Röda Korsets behandlingscenter krigsskadade och torterade i Malmö

Flera av de boende som intervjuats för den här rapporten uppger att det skett våldsdåd i deras bostadsområden de senaste åren. Flera uppger också

att de känner personer som utsatts för exempelvis skjutningar, eller att våldet drabbat en själv eller personer i den egna familjen. Både boende och sakkunniga lyfter fram att en skjutning skapar stor oro, sorg och tyngd i ett område, utöver dem som är direkt drabbade. Flera intervjuade använder ordet "kollektiv sorg" medan andra uttrycker det som "lager på lager av trauma". I intervjuer med boende lyfter flera fram att de har känt sig nedstämda och oroliga efter våldsdåd i närområdet såsom skjutningar och bränder och att det fått dem att anpassa sin vardag och sitt rörelsemönster.

Man pratar med grannen, man pratar med varandra, ungdomarna pratar och barnen pratar också. Vissa barn har jag märkt pratar inte, men de är chockade och rädda för att gå ut så det påverkar barnen – och det påverkar föräldrarna. Det påverkar grannen och det påverkar de som bor alltså. Det blir en kollektiv sorg.

Fatuma Mohamed, representant Järvamammorna och hälsoinformatör Transkulturellt Centrum

Allt mellanmänniskt våld drabbar hårdare än exempelvis naturkatastrofer. Det vet alla som arbetar med trauma.

Anette Carnemalm, verksamhetschef Röda Korsets behandlingscenter krigsskadade och torterade i Malmö

⁵ <https://www.dn.se/sverige/forskare-skjutningarna-kan-gora-manniskor-sjuka-av-oro/>.

Bilden som ges i intervjuerna är dock inte entydig. Flera lyfter också att de känner sig trygga i sitt bostadsområde och att de upplever att det skett en minskning av våldet i närområdet.

Det finns lite oro och gängkriminalitet och sådant, man ser en del ungdomar som håller på. Så det kan vara lite oroligt. Med tanke på att jag har bott här snart i 11 år så... Jag tycker det är lugnare nu de senaste 2 åren än vad det var för 4–5 år sedan till exempel.

Ung man, boende i Biskopsgården

Kunskapen kring den otruggighet och risken för psykisk ohälsa som följer av att leva i ett område med förhöjda nivåer av våld behöver öka. I en trygghetsundersökning gjord i Järvaområdet i Stockholm av kriminologen Leandro Schclarek Mulinari på

uppdrag av organisationen Folkets Husby svarade 60 procent att de ofta eller ibland känner oro för att en vän eller familjemedlem skulle förlora sitt liv genom dödligt våld (Schclarek Mulinari, 2022).⁶

Det är ganska stor skillnad på en bussolycka, en tågolycka eller en översvämning eller någonting som ju också är väldigt tragiska händelser. Men det här skjutvapenvåldet leder till en annan typ av skräck och oro. Det är inte säkert att en olycka upprepas nästa vecka, men det här våldet kan göra det. Det kan gå en eller två dagar och så sker det igen.

Malin Sturk,
utvecklare och trygghetskoordinator,
Eskilstuna Kommun

En utmaning i eftersatta områden är att många lever i socioekonomisk utsatthet och det påverkar möjligheterna att stötta varandra – även om många också vittnar om att det stöd de upplever kommer från närmiljön. Foto: Filippa Rinman

⁶ Mellan 2019 och fram till och med september 2022 skedde 71 skjutningar i Järva, varav 17 har varit dödsskjutningar och 20 klassificerats som mordförsök.

AKTIVERING AV KRISSTÖD VID SKJUTNINGAR I SOCIOEKONOMISKT EFTERSATTA OMRÅDEN

Ett anpassat tidigt krisstöd kan minska risken för att individer ska utveckla psykiska och kroppsliga besvär efter svåra upplevelser och det kan stödja den drabbade i en återhämtningsprocess (Socialstyrelsen 2018 a). Ett snabbt agerande är en markering från samhället att våldet inte är normalt eller acceptabelt. Att snabbt finnas på plats kan också göra att den upplevda tryggheten ökar (Ramboll, 2024).

Vi är övertygade om att det spelar roll hur samhället responderar på en händelse, både på ett individuellt plan, där det för den enskilde individen med anhöriga handlar om att underlätta ett psykologiskt återhämtande efter skjutningen, och för lokalsamhället där det handlar om att bygga trygghet, tillit och hopp för människor som bor och verkar i det här området.

Beatrice Eriksson,
f.d. krisstödssamordnare, Malmö stad

FAKTA

Röda Korsets krisstöd

Under 2023 har Röda Korset agerat vid lokala skjutningar, sprängningar och andra våldsdåd i över 70 fall. Våra frivilliga och lokalföreningar har exempelvis genomfört trygghetsvandringar och deltagande i manifestationer mot våld i anslutning till våldsdåd i Stockholm, Sundbyberg, Landskrona, Göteborg, Växjö, Eskilstuna, Rågsved, Linköping och Sollentuna. Röda Korsets lokala krisberedskap möjliggör för stöd till kommuner och andra aktörer exempelvis genom första hjälpen, krisstöd och frivilligsamordning.

I många av landets kommuner finns särskilda grupper med ansvar för krisstöd eller psykiskt och socialt omhändertagande (POSOM) som ska kunna ge stöd till personer som drabbas vid kriser och allvarliga händelser. Då det i dagsläget inte finns någon specifik reglering kring hur kommuner bör bedriva krisstöd ser detta arbete olika ut, men ofta ingår representanter från kommunledning och socialförvaltning och ibland även från skolan, hemsjukvården och trossamfund.

Socialstyrelsen konstaterar i en rapport att det finns stora skillnader i när, hur, varför och av vem som krisstödsgrupperna aktiveras (Socialstyrelsen 2018 a). Det är oklart hur många kommuner som våren 2024 har POSOM/krisstödsgrupper samt i vilken mån de har aktiverats vid lokala händelser. Vem som gör bedömningen för om krisstöd sätts in varierar också mellan kommuner, många kommuner har dock en tjänsteman i Beredskap (TiB), som fattar beslut om aktivering av kommunens insatser.

Boendeintervjuerna pekar på stora brister i krisstöd

Alla intervjuade i de socioekonomiskt eftersatta områdena har fått frågan om de varit med om en allvarlig händelse kopplat till våld det senaste året. Flera har varit det och de har också fått frågor om vilket stöd de har fått från samhällets sida. Över lag är bilden som ges att stödet har varit dåligt och många gånger helt obefintligt.

Det har varit dåligt med stöd. Det är mer privatfolket, nära och kära som har varit i stöd för de som drabbats. När jag själv blev misshandlad för väldigt många år sedan då var det bara en polisman som hjälpte mig och det var utöver hans arbete. Som han kom och hjälpte mig privat, annars så var det ingen som ville hjälpa till.

Man, boende i Bergsjön

Det finns en lista med platser eller så där. Hit kan du söka dig om du har upplevt någonting och då får man telefonnummer till kyrkan och moskén och brottsofferjouren och vårdcentralen. Det är bara det, det är det stödet som finns. Varsågod. Här är en telefonlista.

Kvinna, boende i Biskopsgården

Flera beskriver det som att kommun, socialtjänst, polis, sjukvård och organisationer är frånvarande när någonting händer. Även möjligheten till krissamtal och mer personligt stöd är det brist på.

Några av de intervjuade som påtalat bristen på krisstöd har själva varit aktiva i att bygga upp att det ska finnas platser att gå till vid allvarliga händelser som drabbar ett bostadsområde. En av dem är kvinnan som i citatet ovan pekade på bristen på stöd. Hon uttryckte vikten av:

Att det finns någon form av mötesplats vid en sådan krissituation, att man ser till att den direkt liksom öppnas och att det finns medmänskligt stöd och värme. Lite fika. Ja en varm plats att gå till så att man inte bara ska behöva gå hem till sin kanske ensamma lägenhet eller så, utan att man kommer in i får möjlighet till någon form av gemenskap och lite känsla av trygghet.

Bedömningen från kommunen om vad som utgör en händelse som initierar en krisstödsinsats eller social respons blir i sammanhanget mycket viktig.

En del av de glapp Röda Korset noterat i stödet till de drabbade efter en skjutning kan ligga i olikheter i organiseringen av krisstödet. Det kan också ligga i **bedömningen av vad som utgör en händelse där en krisstödsinsats ska initieras**. Socialstyrelsen använder termen *allvarlig händelse* om en händelse som är så omfattande eller allvarlig att samhällets resurser måste organiseras, ledas och användas på särskilt sätt. Termen används i sammanhang som stora olyckor, katastrofer, extraordinära händelser och svåra påfrestningar. Olyckor eller våldsdåd som drabbar enskilda aktiverar således inte samhällets krisstöd.⁷

Det finns heller inget lagkrav att kommuner ska agera i händelse av exempelvis en skjutning eller ett sprängdåd. Malmö stad gjorde 2019 en utredning av sitt krisstöd som slog fast att det

saknades tydliga riktlinjer för vilka händelser som skulle aktivera stödet och vilka professioner som skulle aktiveras (Ramboll, 2024).

*Utifrån mitt perspektiv: Det händer.
Det blir tyst. Det händer. Det blir tyst.*

Izla Aho, ordförande,
Röda Korsets lokalförening i Södertälje'

Bedömningen från kommunen om vad som utgör en händelse som initierar en krisstödsinsats eller social respons blir i sammanhanget mycket viktig. Liksom lyftes i tidigare kapitel är upparbetad lokalkännedom, närvaro och samverkan med lokala nyckelaktörer och civilsamhälle innan en allvarlig händelse viktigt för att kunna göra en adekvat bedömning kring om en krisstödsinsats behöver initieras.

SAMORDNARE KRISSTÖD I BEREDSKAP

FAKTA

Sedan 2020 arbetar Malmö stad med en ny krisstödsorganisation, där man bland annat infört funktionen Samordnare Krisstöd i Beredskap (SKiB) med mandat att aktivera krisstödet vid en allvarlig händelse. SKiB är en del av den centrala krisledningen i staden och ska börja arbeta inom fem minuter vid en händelse.

Under en insats håller SKiB-funktionen löpande kontakt med myndigheter och civilsamhällesorganisationer, inklusive trossamfund och fastighetsägare (Ramboll, 2024). I den utvärdering som gjordes av Ramboll 2024 framgår att man gått från en snävare definition av allvarliga händelser till en mer kontext- och situationsbunden analys. I utvärderingen framkommer att man tidigare främst agerat utifrån exempelvis bränder eller översvämningar men att organisationen idag i större utsträckning aktiveras vid aktörsdrivet våld, exempelvis skjutningar eller sprängningar.

---

⁷ <https://www.dagenssamhalle.se/opinion/debatt/stora-brister-i-krisstodet-till-traumatiserade/>.

En fråga som behöver problematiseras är om det går att vänja sig vid en hög våldsnivå. I intervjuerna är det flera som beskriver boende i områden med upprepat skjutvapenvåld som "luttrade", att man "anpassat sig" eller "inte reagerar lika starkt längre". Ett perspektiv på det är att det kan vara svårare att prata om händelser för den som drabbas vid upprepade tillfällen. Det betyder dock inte att man inte påverkas. Flera lyfter också att det blir en starkare reaktion, både medialt och bland boende när skjutningar sker i områden med starkare social status. Röda Korsets erfarenhet är att en skjutning i ett område som har en hög våldsnivå sedan innan påverkar området i hög utsträckning. Det finns också ett antal försvårande faktorer i dessa områden som snarare skulle motivera en starkare social respons i dessa områden.

De flesta som upplever en svår händelse som en skjutning utvecklar inte ohälsa men det bidrar till oro och ökad stress för alla som exponeras. Det finns omständigheter som ökar risken att utveckla symptom på posttraumatiskt stressyndrom. Sådana omständigheter kan vara social kontext innan händelsen, exempelvis utbildningsnivå, socialgruppstillhörighet, minoritetsstatus eller parallell livsstress. Som visades i tidigare kapitel är dessa faktorer vanligare i socioekonomiskt eftersatta områden.

EN ANNAN RISKINDIKATOR är sårbarhet på grund av tidigare utsatthet, exempelvis tidigare traumatiska händelser (Socialstyrelsen 2018 a). En sådan händelse kan exempelvis utgöras av att tidigare vara utsatt för det dödliga våldet eller att ha trauman med sig från krig eller flykt. I trygghetsundersökningen som gjordes i Järva i Stockholm uppgav 65 procent att man kände en eller flera personer som förlorat sitt liv i det dödliga våldet (Schclarek Mulinari, 2022). Bilden bekräftas i de intervjuer med sakkunniga och boende som ligger till grund för den här rapporten, med tillägget att många även känner personer som lever under skarpt hot. En person beskriver varje skjutning som en enorm anspänning innan han får besked om vem det är som drabbats.

Jag tror unga tänker mycket på det. Att det kan vara deras vänner som det händer. Det blir en sorg för de närstående till de som drabbas. Det påverkar dem: oj, det händer på riktigt. Det är inte en film längre.

Kvinna, boende i Skärholmen

Så många lever under en enorm stress eftersom de inte vet om deras bror kommer att komma hem.

Maya Mbog Rosén,
Tillsammans i Förening¹⁹

Men sedan föräldrarna som deras barn blivit skjuten. De reagerar ju också att de får flashback. Varje gång det händer får de flashback, fast de inte är medvetna om det.

Fatuma Mohamed,
samordnare Transkulturellt centrum och
talesperson Järvamammorna

Jag har nästan förträngt det här men ibland kan det komma upp. Hur som helst, jag åker direkt och skickar in syskonen i bilen för att komma bort från stället som det hade hänt. Jag minns att jag sitter i bilen och bara tänker för mig själv, "vad fan säger jag till barn mellan 7 och 14 år när deras bror som precis blivit skjuten håller på att dö liksom? Då finns ingenting i världen som jag som idrottsledare kan säga som kommer att få dem att må bättre.

Idrottsledare,
verksam i Berga och Ryd

Snabbhet är också avgörande för ett gott krisstöd. Om kommunala aktörer inte kommer till en händelseplats tillräckligt snabbt har de inte heller möjlighet att göra en tillräcklig bedömning för att exempelvis kunna ge långsiktigt stöd till de personer som kan behöva det. Det behöver därför finnas en infrastruktur där krisstödsinsatser kan initieras även på kvällar och helger och att detta också görs i större utsträckning.

Röda Korset agerar vid allvarlig händelse

Linköping: Förstärkt stöd i second hand-butik

En skottlossning inträffar i Skäggetorp centrum. I nära anslutning till platsen finns Röda Korsets second hand-butik och mötesplats. De frivilliga i butiken informeras om händelsen och förbereds på att kunder eller boende i området kan komma att ställa frågor och ha ett ökat behov av att prata. Utöver butikens ordinarie frivilliga förstärker Röda Korset med krisstödjare. Under butikens öppettider kommer boende och kunder in i högre grad än vanligt, många köper något litet i butiken och stannar länge för att prata om vad som hänt. De frivilliga upplever att butiken blir en neutral plats att ventilera och prata om sin oro.

Eskilstuna: Förstärkt mötesplats, psykosocialt stöd i minnesrum och trygghetsvandring

En våldsspiral blossar upp i Eskilstuna, flera våldsdåd inträffar, bland annat skjuts en pojke vid en gymnasieskola. Röda Korsets lokalförening agerar med flera trygghetsskapande insatser i samverkan med kommunen. Dels bemannar Röda Korsets frivilliga kommunens mötesplats för unga - som hålls öppen för att samla människor som behöver mötas och prata. De bemannar även gymnasieskolans minnesrum med frivilliga, och de trygghetsvandrar i det drabbade området. Utöver att göra riktade insatser i det lokalt drabbade området så förstärker Röda Korset sin ordinarie verksamhet på den egna mötesplatsen. Flera av de ordinarie deltagarna blir påverkade av den pågående våldsvågen. Några återupplever tidigare krigsupplevelser. Röda Korsets lokalförening arrangerar därför särskilda samtal och föreläsningar dit boende och deltagare får möjlighet att samlas i gemenskap. Här lämnas stort utrymme att prata om sin oro.

Stockholm: Krisinsats efter skottlossning

En våldsspiral blossar upp i Skärholmen och Bredäng i Stockholm, Röda Korsets lokalföreningar och Röda Korsets folkhögskola göra flera trygghetskapande insatser under en kort period. Vid ett tillfälle genomför krisstödjare från Röda Korsets lokalförening en krisinsats i Bredäng, efter att en skottlossning med dödlig utgång inträffat i deras närområde. Krisstödjarna samverkar med stadsdelen och gör en gemensam insats några dagar efter skjutningen. Skottlossningen inträffade i ett bostadsområde där många blev vittnen, eller hörde skotten som avlossades. Den avlidne mannen var också hemmahörande i området, och det fanns en stor sorg bland vänner och anhöriga. Många av dem samlades och sörjde gemensamt dagarna efter dådet. Stadsdelen aktiverade sitt krisstöd hela helgen, och Röda Korset samverkade med dem, och stärkte upp med krisstödjare kvällstid när många människor samlades med oro och sorg. Tindra Rajala var insatsansvarig från Röda Korset och säger "Det är tydligt att vi är ett bra komplement till stadsdelen. Vi märker att det finns ett annat förtroende och tillit till oss än till myndigheter, och det ger oss andra möjligheter att ge stöd".

UTFORMNING AV KRISSTÖD VID SKJUTNINGAR I SOCIOEKONOMISKT EFTERSATTA OMRÅDEN

En ytterligare del i det glapp som Röda Korset noterat i stödet till drabbade av det dödliga våldet kan vara att insatserna utformas på ett sätt som inte kommer boende till del. Ett exempel som återkommer i intervjuerna är insatser som upprättats på platser dit personer i behov av stöd inte sökt sig, exempelvis i de fall en skjutning sker på en plats men där offer och/ eller förövare är hemmahörande i en annan del av samhället. Ett annat exempel är att insatserna inte uppfattas som tillgängliga eller att information om dessa inte når fram, där lyfts exempelvis en telefonlinje som upprättats men som få ringde.

Efter de första skjutningarna aktiverades en sådan POSOM-grupp som kom till den kommunala mötesplatsen på söndagen. Ingen kom dit. På måndagen så var det i stället ovanligt många föräldrar som följde sina barn till Årbyskolan för där fanns det kända vuxna för någon form av samtal.

Mattias Berglund,
kommunstrateg social hållbarhet,
Eskilstuna kommun

Grunden för krisstöd, och för individens förmåga att hantera konsekvenserna av svåra upplevelser, är det informella stödet från familj, släkt, vänner, arbetskamrater, grannar och alla andra människor som utgör personens naturliga sociala nätverk (Bergh Johannesson et al, 2006). Samhällets stödinsatser utgör det formella stödet och kan komplettera det individuella nätverket i stället för att ersätta det. Stödinsatser från samhället kan vid behov också bistå delar av nätverket så att detta kan fylla sin viktiga funktion. Flera, både boende och experter, lyfter fram stödet från närstående och lokalsamhälle som mycket viktigt efter en allvarlig händelse, liksom känslan av att området sluter upp.

Ja, men i grannskapet, alla hjälper varandra. Man ser till att familjer får hjälp. [...] Men mitt i det märkte jag en frustration också. Efter att vi fått information om att han dog. [...] Helt plötsligt efter skjutningen när det kom. Upp i media var det så här... nu ska alla nattvandrare komma, också ska kommunen komma och sätta upp tält och bjuda på kaffe och trygghet och så där. Politikerna kommer, de som aldrig varit där innan också ska de börja prata.

Idrottsledare,
verksam i Berga och Ryd

Min grannes son blev skjuten förra året. Alla föräldrar, alla grannar, blev förstörda. Vi samlades på gården... Folk från moskén var där, även polisen kom och stöttade oss. Dom lyssnade på oss till klockan två på natten. Dagen efter: vi hade inte sovit, då öppnade mötesplatsen i området sina dörrar och bjöd på te. Ingen hade lust att dricka te, men de öppnade sina hjärtan och det betyder allt.

Kvinna boende i Järva ,
intervjuad i Folkets Husbys
trygghetsundersökning⁸

I Folkets Husbys trygghetsundersökning uppger en stor majoritet att familj och vänner, aktiva inom religiösa samfund och föreningsaktiva ger ett bra stöd (Schclarek Mulinari, 2022). I undersökningen instämmer 76 procent helt eller delvis i påståendet att boende hjälper varandra vilket tyder på en stor lokal handlingskraft. Det finns alltså många skäl för kommuner att uppmärksamma, samverka med och stödja lokala initiativ både i det förebyggande arbetet och som initieras efter en allvarlig händelse.

8 <https://folketshusby.se/wp-content/uploads/sites/8/2023/05/folkets-husbys-trygghetsundersokning-2022.pdf>

Flera, både boende och experter, lyfter fram stödet från närstående och lokalsamhälle som mycket viktigt efter en allvarlig händelse, liksom känslan av att området sluter upp.

När skjutningar eller andra allvarliga våldsdåd inträffar i mitt bostadsområde, ger följande aktörer bra stöd ...*

SVARANDE: 525

De som svarat "vet ej" har exkluderats i beräkningen av övriga siffror i tabellen.

	INSTÄMMER HELT OCH HÅLLET	INSTÄMMER TILL STOR DEL	INSTÄMMER DELVIS	INSTÄMMER INTE ALLS	VET INTE
FAMILJ OCH VÄNNER	47%	26%	17%	9%	10%
AKTIVA INOM RELIGÖSA SAMFUND	46%	27%	18%	8%	23%
FÖRENINGSAKTIVA, TILL EXEMPEL PERSONAL PÅ ÖPPNA MÖTESPLAT- SER ELLER I FOTBOLLSFÖRENINGAR	40%	28%	23%	9%	21%
AMBULANSPERSONAL	17%	22%	34%	26%	27%
SKOLPERSONAL	18%	19%	31%	31%	33%
PERSONAL INOM STADSDELENS KRISSTÖD	19%	16%	27%	38%	39%
POLIS	8%	12%	23%	56%	14%

Källa: Folkets Husbys trygghetsundersökning, 2022

I en enkät som Röda Korset ställde till Sveriges kommuner år 2019 ställdes frågor om samverkan med frivilligorganisationer i krisberedskapssyfte. Sammantaget visar undersökningen att en majoritet av kommunerna på olika sätt samverkar med fri-

villiga men att det ser mycket olika ut över landet. De senaste årens kriser visar tydligt att offentliga aktörers förmåga att samverka med frivilligorganisationer behöver utvecklas (Röda Korset, 2019).

LOKAL BEREDSKAP NHL

I Malmös stadsområde Söder (Nydala, Hermodsdal och Lindängen – NHL) finns sedan 2019 en samverkansform för trygghetskapande där föreningslivet är inkopplade. Här ingår bland annat Röda Korset.

Lokal Beredskap NHL har som övergripande mål att bidra till ökad trygghet genom samordning av medlemsaktörernas insatser och att se till att korrekt information kommuniceras. Beslut om aktivering av Lokal Beredskap NHL bygger på den effekt en händelse har på boende i området och man kan agera även om kommunen väljer att inte sätta in insatser. Medlemsaktörerna träffas fyra gånger per år där Malmö stads krisberedskapsorganisation är med vid minst ett tillfälle.

Tillsammans har civilsamhällsaktörer, hyresbolag, trossamfund, Malmö stad och boende över lång tid ingått i samverkansformer med fokus på trygghetskapande verksamhet. Lokala aktörer i Nydala, Hermodsdal och Lindängen känner inte bara till varandras föreningar, utan känner varandra. Denna grund av social tillit har varit ett helt avgörande led i arbetsprocessen för att hitta ett gemensamt strukturerat beredskapsarbete vid händelser som exempelvis skjutningar.

Lokal Beredskap NHL leds av en faciliteringsgrupp vars huvudsakliga ansvar handlar om att driva arbetet framåt genom att arrangera så kallade stormöten, ett forum för erfarenhetsutbyte och gemensam kompetensutveckling samt att stå i nära kontakt med samordnarna för vardera lokal beredskapsgrupp och samordnaren för Malmö stads krisstödsorganisation.

Lokal beredskap aktiveras

I maj 2021 sker en allvarlig händelse mitt på ljusa dagen vid entrén till Fosie livs, granne till Lindängens fritidsgård. Fönster krossas, men inga människor kommer till fysisk skada. Malmö stads krisstödsorganisation kontaktar samordnaren för Lokal beredskap Lindängen för att informera om händelseförloppet. Samordnaren gör bedömningen att medlemsaktörerna bör sammanställas. Därefter kan samordnaren ge korrekt information om händelseförloppet och kan därför motverka ryktesspridning, vilket är vanligt vid händelser av dessa slag. Arbetsgruppen diskuterar vilka trygghetskapande behov som finns i området och anpassar insatserna därefter. I detta specifika fall bestäms att insatsen blir att trygga upp området främst för barnen utanför Fosie livs och på fritidsgården under de kommande eftermiddagarna, med början redan samma dag. Närvaro och uthållighet i området är A och O - samt att vara en tillitsfull länk till Malmö stads olika krisstödsverksamheter.

Vem som kommunicerar ett budskap är viktigt. Vid lågt förtroende för myndigheter kan kommunikationen bli mer effektiv om den bärs av andra personer med hög tillit, exempelvis civilsamhällesorganisationer eller trossamfund. Här pratar Röda Korsets lokalförening i Växjö med boende i området Araby. Foto: Johan Bävman

---

Därefter kan samordnaren ge korrekt information om händelseförloppet och kan därför motverka ryktesspridning, vilket är vanligt vid händelser av dessa slag.

I intervjuerna framkommer att det finns en risk att samhällets reaktion på våldet, om denna uppfattas som misstänkliggörande och dömande, stärker krisen och dess effekter. Repressiva åtgärder för att stävja våldet kan exempelvis upplevas som en dubbel bestraffning om dessa drabbar boende i områdena på ett oproportionerligt sätt. Järvaveckan research (2024) har visat att det finns stöd bland boende i utsatta områden (enligt polisens definition) till flera repressiva förslag såsom införandet av anonyma vittnen och fördubbling av straffen för gängkriminella. Däremot tror färre av boende i utsatta områden att visitationszoner är ett effektivt sätt att minska gängbrottsligheten. Flera remissinstanser har i förarbetet till den nya lagen lyft att polisens arbete inom zonerna riskerar att bli diskriminerande⁹ och i längden leda till att förtroendet för staten i de områden där de s.k. säkerhetszonerna upprättas försämras. Ett annat exempel som lyfts som potentiellt stigmatiserande är polisens lista över utsatta områden.

Jag tycker ju själv att det är ett jättestort problem med det här och jag tillhör ju dem som fört en debatt och varit väldigt kritisk till polisens lista över utsatta områden. För jag tycker verkligen att det bidrar till den här stigmatiseringen och det är djupt problematiskt.

Niklas Borg (M),
kommunalsråd i Linköping

Brist på tillit till, och förtroende för, vissa offentliga aktörer, exempelvis socialtjänst och polis, är problematiskt när det är dessa aktörer som ofta har ett huvudansvar för krisstöd. Dels stärker det barriärerna för individen att tillgodogöra sig samhällets stöd. Liksom diskuterat i tidigare kapitel riskerar också en brist på tillit till samhällets aktörer att öka den sociala oron i ett område.

---

⁹ <https://www.dn.se/sverige/kritik-mot-visitationszoner-oacceptabla-risker-for-diskriminering/>

På Lindängen i Malmö finns tät samverkan mellan aktörer från olika sektorer och med de boende i området. Torsdagsgrillen på torget är en av flera gemensamma insatser för att främja delaktighet, hälsa, och tillit. Foto: Christiaan Dirksen.

ATT NÅ UT MED INFORMATION VID EN ALLVARLIG HÄNDELSE

Gemensamt för kriser är att de präglas av osäkerhet, ojämlig tillgång till information, ojämliga förutsättningar att tillgodogöra sig det som kommuniceras och otydliga handlingsalternativ. Fungerar kommunikationen inledningsvis i en kris finns goda möjligheter att minska lidandet och ge bättre förutsättningar för såväl samhället som för boende att återhämta sig på olika sätt. Att ha jämlika förutsättningar att kunna ta del av den information som ansvariga myndigheter sprider är därför viktigt (Röda Korset, 2021a).

I ett stort antal av de intervjuer som ligger till grund för den här rapporten lyfts det mellanmänniskliga mötet som en viktig kommunikationskanal.

Mycket av oron tror jag man kan stävja just med att svara på frågor som ungdomar har och liksom försöka dämpa bilden av att det kommer att hända igen eller att de är utsatta för fara.

Johannes Donsios, kommunpolis Malmö
Söder

De senaste årens erfarenheter visar på ökade behov av krisinformation på flera språk än enbart svenska. I detta sammanhang är det dock viktigt att inte enbart utgå från tillgänglighet utifrån språk,

utan även en bredare målgruppsanpassning, såsom vilka kommunikationsmedel som används och vem som är budbärare. Under coronapandemin utgick Röda Korset från lokal närvaro i vardagen, och delade information om hur man begränsar smittspridning på många olika sätt. Röda Korset samverkade också med myndigheter och lokala aktörer för att säkerställa att så många som möjligt fick jämlika förutsättningar att ta emot och hitta information – och på så vis få tillgång till provtagning och vaccin. I efterhand har det blivit tydligt att en kommunikationsväg som fungerade bra var fysisk närvaro på platser där människor redan passerade eller samlades. Tillsammans med andra lokala aktörer fanns civilsamhället närvarande för att svara på frågor och “hitta svaren tillsammans”.

Själva budskapet kan också behöva anpassas, exempelvis var råd kring hygien i hemmet under pandemin inte anpassade för dem som bodde många personer på liten yta. Vem som kommunicerar är också viktigt. Har man lägre förtroende för myndigheter kan kommunikationen bli mer effektiv om den bärs av andra personer med hög tillit, exempelvis civilsamhällesorganisationer eller trossamfund. I intervjuerna lyfts samverkan med lokala aktörer som viktigt för att legitimera krisstödsinsatser.

Eftersom inte alla barn lever med vuxna som kan ta ansvar, förklara och förmedla trygghet måste även myndigheter anpassa sin kriskommunikation så att den kan förmedlas till barn. Enligt Rädda Barnen behöver ansvaret för att information från myndigheter anpassas och når ut till barn oavsett ålder och funktionsnivå bli tydligare. Kommunikation anpassad till barn handlar inte bara om att använda ett enklare språk, utan även om att dämpa barns oro och avlasta deras känsla av ansvar för det som pågår, liksom att förmedla lugn och hopp genom att berätta att vuxna arbetar med att lösa situationen (Röda Korset, 2021a).

En del av glappet som Röda Korset uppmärksammat när det gäller stödet till drabbade av våldet kan troligen minska med ett skifte från ett reaktivt till ett proaktivt arbetssätt. Det betyder att i stället för att utgå ifrån att boende i behov av stöd hör av sig för stödinsatser - arbeta för att aktivt tillgäng-

liggöra dessa. I Malmö stads nya krisstödsorganisation finns krisstödjare som består av en rad olika operativa funktioner. Krisstödjarna som är på plats vid en allvarlig händelse erbjuder information och stöd enligt psykologisk första hjälpen till de människor som är i behov av det. De kan också göra insatser av trygghetsskapande karaktär, sprida information, svara på frågor och hänvisa till annat stöd som Malmö stad har att erbjuda.

ATT VARA DIREKT DRABBAD av ett våldsdåd, exempelvis om man är överlevande eller närstående, är en riskfaktor för att utveckla psykisk ohälsa, det är därför särskilt viktigt att dessa personer fångas upp i de fall de har behov. Enligt Sveriges kommuner och regioner (SKR) är det också färre män än kvinnor som söker vård för psykisk ohälsa, och män väntar längre innan de gör det (Sveriges kommuner och regioner, 2021).

DELAR AV JÄRVAFÖRÄLDRARNAS 34-PUNKTSPROGRAM:

- Kostnadsfritt psykologiskt stöd ska erbjudas efter skjutningar.
  - Utforma ett skydds nät i skolor då barn och ungdomar tillbringar större delen av sin vardag där. Det behövs utbildad personal inom krisberedskap och traumabehandling.
  - Det psykologiska stödet ska erbjudas långsiktigt, inte endast i samband med skjutningar.
- En haverikommission som utreder hur sorg har befäst sig i socioekonomiskt resurssvaga områden, och samordnar kontakterna med myndigheter, primärvård, civilsamhället och kommunala aktörer.
- Utred och utvärdera det krisstöd som erbjudits de boende i socioekonomiskt resurssvaga områden.
- Fler studier om effekterna av sorg och brist på sorgbearbetning utifrån ett folkhälsoperspektiv.
- Skapa forum för utsatta närstående att bearbeta känslor.
- Utveckla en jourverksamhet som arbetar med sorg och stödverksamhet.

<https://www.nyhetsbyranjarva.se/har-ar-foraldrarnas-alternativa-forslag-i-34-punkter/>

Röda Korset deltar i en trygghetsvandring efter en explosion i ett bostadshus i Hässelby, Stockholm. Foto: Tomas Ärlemo.

I stället för att utgå ifrån att boende i behov av stöd hör av sig för stödinsatser – arbeta för att aktivt tillgängliggöra dessa.

I intervjuerna framkommer att det finns en förväntan att stöd ska erbjudas när man är direkt drabbad, vilket aktualiserar behovet av proaktiva insatser. Detta framgår också i flera boendedrivna initiativ. Bland annat i en självorganiserad grupp i Järva där föräldrar gått samman och sammanställt en lista med åtgärder mot det dödliga våldet.

Brottsofferjouren är en ideell organisation som består av cirka 1 000 volontärer med stöd till brottsutsatta, vittnen och anhöriga. Organisationen pekar på att det finns stora regionala skillnader i stödet till brottsoffer¹⁰ man menar också att behovet av stöd till anhöriga till kriminella har ökat.¹¹ Just behovet av stöd till anhöriga till kriminella lyfts också i flera intervjuer som gjorts inom ramen för den här rapporten, inte minst eftersom det skett flera våldsdåd med dödlig utgång riktat just mot anhöriga.

Man behöver tänka i termer av flerspåriga insatser. Att bara öppna upp en stödtelefonlinje eller en lokal med krisstödjare på plats när kanske ut till några, men vill kommunen nå ut på riktigt krävs ett uppsökande arbete och byggandet av förtroendekedjor. Boende och lokala aktörers analyser om behov och insatser bör vara vägledande i såväl planering som i genomförande av responsen. Är ett område eftersatt på olika sätt och där människor lever under sämre livsförutsättningar så behöver man arbeta mer för att verkligen nå fram med insatserna. Det handlar om tillgänglighet, jämlikhet och social rättvisa.

Beatrice Eriksson, f.d. krisstödsamordnare,
Malmö stad

---

¹⁰ <https://www.brottsofferjouren.se/2024/03/25/stora-regionala-skillnader-i-kommunalt-stod-till-brottsofferjourer/>

¹¹ <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/nytt-stod-for-anhoriga-som-drabbas-av-gangvaldet>

Efter en allvarlig händelse

De har skjutit varandra så jag tänkte, jag undrar, kanske det är bra om jag flyttar härifrån för min dotter som växer upp varje dag. [...] Hon får bara vara med sina kompisar. Andra har kanske syskon som dras till våld. Ja, jag vill ju inte min dotter växer upp med dom.

Ung kvinna, boende i Hovsjö

Boende i områden som utsätts för skjutningar riskerar att drabbas på flera sätt. Det finns direkta och indirekta offer för skjutningen, de som hör skottet eller får sin fastighet skadad. Det finns dem vars liv begränsas av att den generella otryggheten ökar och sedan av stigmatisering och misstänkliggörande av området och de som bor där (Wilhelmsson et al, 2021).

Jo, det blir ju att man drar sig lite tillbaka [efter en skjutning], som grannen med sina barn. Men nu börjar det ju bli länge sedan. Nu har de snart glömt det.

Kvinna, boende i Araby

Det saknas idag tillräcklig forskning på de långsiktiga konsekvenserna av att leva i ett område som präglas av hög våldsutsatthet. Under 2024 planeras ett tvärvetenskapligt forskningsprojekt på Uppsala universitet som ska undersöka hur människors hälsa påverkas i områden där det skjuts. Man kommer bland annat studera om dåden har mätbara effekter på vårdbesök, läkemedelsförskrivning, sjukdagar och betyg.¹²

Konstskapande verkstad på Röda Korsets hus i Hovsjö, Södertälje. Röda Korsets hus är en social mötesplats där verksamheterna utvecklas tillsammans med boende i området och i samverkan med andra aktörer. Foto: Tomas Årlemo.

¹² <https://www.uu.se/nyheter/2023/2023-09-13-skjutvapenvaldet-riskerar-att-sta-samhallet-dyrt>.

En ny mötesplats öppnar i Södra Sofielund, Malmö. Röda Korset och samverkande aktörer firar med gatufest tillsammans med boende i området. Foto: Johan Bävman

PÅVERKAN PÅ BARN OCH UNGDOMAR EFTER SKJUTNINGAR

Den forskning som finns visar att inte minst barn och unga drabbas hårt av skjutvapenvåldet, och man har kunnat se att dåden påverkat både psykisk hälsa, oro och sömn¹⁶ och skapar koncentrations-svårigheter.¹⁷ Barn har inte samma erfarenhetsbas som vuxna och kan därför utveckla mer generell oro och rädsla.

Barn som bor i områden som präglas av en hög våldsnivå påverkas på olika sätt, det kan handla om själva närvaron av kriminalitet i den offentliga miljön, av att ha vänner eller närstående som råkat illa ut, av att växa upp i ett område som många har negativa föreställningar om, eller själv vara utsatt för eller delta i brottslighet (Bris, 2022). I intervjuerna lyfts återkommande att skjutningar ofta leder till ryktesspridning framför allt bland ungdomar, bilder och filmer sprids i sociala medier och det kommer snabbt en nyhetsflash i telefonen.

De [barnen/ungdomarna] vet så otroligt mycket om vad som händer och det tänker jag inte är rimligt, att man ska veta vilka som är misstänkta för ett brott och vilka som blivit utsatta för en skjutning och var de befann sig.

Siri Lindstedt, fältassistent Södertälje

Mellan 2020 och 2023 ökade samtalen om kriminalitet till Bris med 150 procent varav 50 procent av samtalen berörde gängkriminalitet (Bris, 2024).¹⁸

I USA har man sett att det finns en påverkan på skolresultat efter mass- eller skolskjutningar. Det finns även forskning på att våld i barns bostadsområde har en påverkan på just skolresultaten (Wilhelmsson et al. 2021). Påverkan på skolresultat och koncentrationsförmåga är också något som återkommer i intervjuerna, vilket kan ha en långsiktigt stor påverkan på individens framtidsutsikter.

Mår du inte bra, då klarar du inte av skolan. Mår du inte bra då kan du inte lära dig ett nytt språk. Mår du inte bra då kan du inte gå till jobbet.

Shade Amao,
Projektledare Fryshuset

Information och stöd måste utformas utifrån barn och ungas egna erfarenheter, behov och önskemål. Elevhälsan kan vara en viktig resurs för lokalt krisstöd efter svåra händelser där barn och ungdomar är inblandade eftersom man i vardagen möter unga människor som befinner sig i svåra situationer.

Skolorna kan ha krisplaner, och en organisation av krisgrupper för att stödja eleverna och personalen om en skola skulle drabbas av en allvarlig händelse, men det finns inga krav på det idag. Socialstyrelsen konstaterar att ett "samarbete mellan krisstödet på skolor och i kommunen samt med regioner kan vara mycket värdefullt" (Socialstyrelsen, 2018a). Skolan lyfts särskilt som ett fokusområde i underlaget till ny nationell strategi för psykisk hälsa men även här saknas en koppling till krisberedskapen.

Vi hade fyra slagsmål på en dag och polisen fick tillkallas. Men vi fick inget stöd från skolan. Flera killar hade svårt att somna den kvällen.

Ungdom under workshop inom ramen för "Hur mår du?-initiativet"

I en bredare mening kan förskola och skola vara en resurs i stödet till drabbade eftersom det är i denna miljö som barn och unga vistas dagligen med per-

sonal som de känner. Rädda Barnen har bland annat en utbildning av frivilliga krisstödjare för barn som utbildar personal med lokalt förtroende som barnen redan känner. De kan sedan slussa vidare till professionella vårdgivare vid behov.¹³ Röda Korsets Ungdomsförbund (RKUF) har verksamheter som skapas av, med och för unga, exempelvis stödchatten Jourhavande Kompis,¹⁴ kompisgrupper¹⁵ och frukostklubbar på skolor runtom i Sverige¹⁶ och på så sätt upparbetade relationer till ungdomar på många platser.

Det finns dock en tydlig tendens att aktörer med ansvar för sociala verksamheter (snarare än tekniska, exempelvis) inte har en uttrycklig roll i svensk krisberedskap. Varken Socialtjänsten, Skolverket, Boverket¹⁷ eller Myndigheten för delaktighet ses som centrala inom krisberedskapssystemet. I flera av de senaste årens kriser, och i synnerhet under coronapandemin, har dock skolan och socialtjänsten varit nyckelaktörer för att hantera konsekvenserna av samhällsstörningar.

Trygghetsskapande arbete görs bäst genom att på ett lyhört sätt lyssna på de som drabbats efter att ett våldsdåd inträffat. För att bygga tillit och trygghet i sådana samtal krävs också uthållighet. Här elever i samtal på Röda Korsets Folkhögskola i Skärholmen. Foto: Tomas Ärlemo.

13 <https://www.raddabarnen.se/rad-och-kunskap/arbetar-med-barn/lugna-lyssna-stark/>

14 <https://www.rkuf.se/fa-hjalp/jourhavande-kompis/>

15 <https://www.rkuf.se/fa-hjalp/Kompisgrupp/>

16 <https://www.rkuf.se/vad-vi-gor/Frukostklubb/>

17 "Boverket har tagit över ansvaret för frågor om bostadssegregation efter att Delegationen mot segregation (Delmos) lagts ned.

De boende vill framför allt se satsningar på barn och unga

När de boende ombads svara på vilka tre saker de skulle förbättra i sitt bostadsområde om de var politiker och fick bestämma, låg tyngdpunkten starkt på barn och unga. Ett annat ämne som återkom var insatser på mer blandade bostadsområden, att "svenskar och invandrare" bor mer tillsammans, större myndighetsnärvaro generellt och i synnerhet från polisens sida, men det de flesta återkom till var satsningar på skolan, fritids, fritidsaktiviteter och jobb.

Jag tror nog att lägga mer resurser på skolor. Och stötta barn i drabbade områden. Investera i fler lärare som faktiskt bryr sig om barnens bästa och deras framtid. Sedan skulle jag lägga mer resurser på fritidsgårdarna. Inkludera barnen i en gemenskap som visar på att det finns annat i livet än brott och så slutligen kanske en annan aktör där syftet med det här är ju då att få ungdomar att testa på olika sporter, så klart kostnadsfritt för barnen, att det är vi skattebetalare som får stå för det, bara så att de gör saker som innebär att de inte ska vara ute på gatorna och hänga och vara uttråkade. Det jag försöker få sagt här är ju att lägga resurser på våra ungdomar. Att vi visar att vi faktiskt bry oss om dem och deras välmående och framtid. Det känns som att många av de här barnen saknar det.
Ung man, boende i Geneta, Södertälje

Alltså, jag skulle göra världens lokala jobbsatsning här. Jag skulle ge massor, dubbla eller trippla stödet till föreningarna så att de kan genomföra kostnadsfria aktiviteter utav bara helsike.
Kvinna, boende i Biskopsgården

Socialstyrelsen konstaterar att
"ett samarbete mellan krisstödet på skolor och i kommunen
samt med regioner kan vara mycket värdefullt".

TRYGGHETSSKAPANDE ÅTGÄRDER EFTER SKJUTNINGAR

Från intervjuerna är en tydlig konsekvens av att områden präglas av en hög våldsutsatthet att människor anpassar sin vardag, exempelvis genom att inte gå ut vissa tider eller att undvika vissa områden. Flera intervjuade uppger tidiga klockslag efter vilka man håller sig hemma, exempelvis efter 19. En person uppger att detta uppfattas som särskilt begränsande under årets mörka månader. I en intervju framkom att den lokala matbutiken tappade en tredjedel av sin omsättning en tid efter en skjutning. Äldre, som var den största gruppen som handlade i butiken, uppgav att de valt att handla någon annanstans.

Två dagar jag var hemma. Men den dagen som det händer lördag kväll och sedan söndagen jag kunde inte gå ut. Jag kände mig lite, nej det är inte säkert och det finns ingen trygghet om jag går ut.

Ung kvinna, boende i Hovsjö

I områden med socioekonomiska utmaningar (se definition i tidigare kapitel) uppger 41 procent en otrygghet vid utevistelser sen kväll i det egna bostadsområdet jämfört med 27 procent i riket i stort (Brå, 2022). Det är också den frågan där dessa områden skiljer ut sig mest från resten av riket. Drygt 40 procent av Stockholms läns invånare uppgav 2023 att de någon gång de senaste tolv månaderna upplevt rädsla eller otrygghet i sitt bostadsområde kvälls- och nattetid. Otryggheten varierar mellan kommuner och är generellt högre bland unga, kvinnor och personer med utländsk bakgrund (Länsstyrelsen i Stockholm m.fl. 2024). Samtidigt är bilden inte heltäckande och det finns också många som uppger att de uppfattar sina bostadsområden som trygga.

I intervjuerna lyfter många att de upplever att det finns en oro hos föräldrar vilket innebär en begränsning i rörelsemönster och möjlighet till aktiviteter för barn och unga i området.

För att möta en växande utveckling där alltför barn och unga inte kan äta sig mätta och skolan

brister i sitt kompensatoriska uppdrag bedriver Röda Korsets Ungdomsförbund frukostklubbar runtom i landet. Det ger barn och unga en lugn, trygg start på dagen och säkerställer att ingen tvingas gå hungrig. Men minst lika viktigt är närvaron av trygga vuxna och gemenskapen – att få känna sig viktig, sedd och lyssnad på. Det visar inte minst vittnesmål, som exempelvis en elev som regelbundet besöker RKUF:s frukostklubb i Gottsunda, Uppsala, om den oro hen känt på grund av skjutningar i sitt närområde. Verksamheten bedrivs av unga vuxna, som varken är lärare eller föräldrar, och därmed kan möta och bygga ett annat typ av förtroende - vilket skapar förutsättningar att fånga upp behoven som finns och stärkt tillit.

ENSAMSTÅENDE FÖRÄLDRAR, framför allt mammor, som jobbar skiftarbete lyfts upp som särskilt drabbade om det inte finns aktiviteter som uppfattas som trygga för barnen efter skoltid. En skyddsfaktor för psykisk hälsa hos barn och unga är upplevelsen av kontinuitet och sammanhang och att klara målen som sätts upp i skolan¹⁸. I en forskningsrapport från Chicago fokuserat på traumabehandling av barn och unga som lever i områden präglade av upprepat våld lyfts *kompetens*, *autonomi* och *tillhörighet* fram som nyckelfaktorer för återhämtning (Tyson McCrea et al, 2015). Att inte kunna träffa vänner och delta i aktiviteter kan därför hämma möjligheten till återhämtning efter en potentiellt traumatiserande händelse.

Alltså, vi har ju fritidsgård, ungdomsverksamhet i de flesta stadsdelarna. Det kan komma ganska många besökare liksom precis innan händelsen, och sen bara sjunker det enormt efter till exempel en skjutning och sen är det en långsam, långsam, liksom klättring upp igen.

Malin Sturk,
utvecklare och trygghetskoordinator,
Eskilstuna Kommun

18 <https://www.uppdragpsyiskhalsa.se/skydds-och-riskfaktorer-for-psyisk-ohalsa/>.

Röda Korsets Ungdomsförbunds Frukostklubb på Sofielundsskolan i Malmö. Med en rejäl frukost i magen är det lättare att hålla koncentrationen uppe. Men målet med frukostklubben är inte bara mätta magar. Det är också en välkomnande plats för barn och unga att starta sin dag tillsammans med trygga vuxna. Foto: Johan Bävman.

I Folkets Husbys trygghetsundersökning ställdes frågan om man kände att tryggheten ökade när man såg vissa aktörer i sitt bostadsområde. Nattvandrare från områdena fick högst betyg men även kommunens fältassistenter och medborgarvårdare, som har en kontinuerlig närvaro i området, ökar tryggheten (Schclarek Mulinari, 2022). Detta speg-

lar resultatet i denna rapportens första kapitel kring vikten av etablerade relationer och samverkan med andra aktörer som har lokalt förtroende. Det är därför viktigt trygghetsskapande åtgärder utformas tillsammans med boende och lokala aktörer och civilsamhälle.

LÅNGSIKTIG PÅVERKAN PÅ LOKAL RESILIENS OCH SOCIAL ORO

Så snart ett skott avfyras sker någonting i ett bostadsområde, någon kanske träffas, andra hör skottet och ytterligare andra ser ambulanser och sjukvårdspersonal komma till platsen. Så snart ryktet om skjutningen sprids lokalt påverkas boende för dagar eller veckor framåt. Media berättar om skjutningen nästan så snart det händer och ett områdes rykte kan skadas för år framåt om händelsen kopplas ihop med andra indikationer på att ingen har kontroll över området (Wilhelmsson et. Al, 2021). I intervjuerna är det flera som lyfter att skjutvapenvåldet sätter en ”stämpel” på bostadsområdet och leder till en ytterligare stigmatisering av området och de som bor där. Vissa av de boende lyfter detta som ett av de största problemen de upplever i relation till skjutvapenvåldet.

Det är så. Allt skitsnack om det, om att det är så farligt och allting. För de som säger det är ju såna som inte bor där.

Kvinna, boende i Tjärna ängar

Värt att notera är också att många boende lyfter just den fysiska miljön som viktig, där exempelvis sophanteringen av många beskrivs som dålig och som ett bevis för att samhället inte bryr sig om området. Andra lyfter att många investeringar gjorts för att lyfta och förbättra området.

Nedskräpningen har ju blivit värre och värre, och det beror inte bara på de som bor här utan det beror mycket på de som ska sköta området med. Det har blivit sämre skötsel.

Kvinna, boende i Araby

De blir smutsigt på lördagar och söndagar när det inte finns sophämtning. Det finns en speciell plats där man kan slänga soporna. Skulle de få till det systemet vore det mycket, mycket bra.

Kvinna, boende i Bergsjön

En ytterligare risk när ett bostadsområde uppfattas som eftersatt eller på nedgång är att människor väljer att flytta eller känner en minskande tillhörighet till området. Forskning visar exempelvis att skjutvapenvåld har en direkt påverkan på fastighetspriser i det berörda området (Wilhelmson et al, 2021). Personer med möjlighet att flytta beskrivs av vissa

intervjuade som mer resursstarka vilket riskerar att urholka området och leda till ökad segregation, det påverkar också det sociala kittet och på det sättet resiliensen i området och för enskilda individer.

Jag har gjort ett bra val gällande mina barn. Men jag saknar mitt grannskap. Vi är invandrare som har kommit ensam, vi har ingen släkt att vända oss till. Det känns som att man förlorade en familj när vi flyttade.

Nazira Abzalova, regissör för dokumentärfilmen ”Om alla bara drar”, intervjuad i DN¹⁹

LÅNGSIKTIGA INSATSER EFTER EN ALLVARLIG HÄNDELSE

All kris- och katastrofplanering behöver omfatta såväl akut som långsiktigt krisstöd. En anledning till det är att de psykologiska och sociala påfrestningarna som drabbade utsätts för ofta kommer senare till uttryck än de direkt fysiska skadorna. Samverkan mellan kommun, region, lokalt civilsamhälle och fastighetsägare lyfts av flera fram som viktigt för att uppnå robusta insatser.

Att alla beskriver vad de kommer att göra och sen får man säga: ”Men det finns en lucka här” i slutet av veckan när kommunens och polisens åtgärder börjar trappas ner kanske vi behöver fylla på. Kan moskén göra något eller kyrkan eller vem kan göra något? [...] Så det är tydligt vad alla gör och om det finns någon lucka som behöver fyllas på.

Johannes Dontsios, kommunpolis
Malmö Söder

Flera intervjupersoner lyfter vikten av att det finns ett kontinuerligt erbjudande om stöd på plats under en längre tid efter en händelse. Ansvaret för det långsiktiga psykosociala stödet ligger vanligtvis

inte inom POSOM-gruppernas ansvar, utan ska genomföras inom ramen för kommunen och regionens generella psykosociala vårdansvar. Det kan leda till ett gap mellan det akuta stödet och det långsiktiga, där drabbade riskerar att inte få det stöd de behöver (Röda Korset, 2021a).

Socialstyrelsen slår fast att primärvården utgör basen i hälso- och sjukvården och det kan därför vara lämpligt att de är engagerade i krisstödet vid allvarliga händelser (Socialstyrelsen, 2018a).

Jag tänker i alla fall att en kommun som Stockholm mycket väl skulle kunna erbjuda mer genom vår dygnet runt socialjour också. Vi skulle mycket väl kunna larma regionens motsvarighet, och sedan se till att den sedan kontaktar berörd chef på vårdcentralen och att dem aktiverar sin krisorganisation.

Jan Jönsson (L),
oppositionsborgarråd i Stockholm

19 <https://www.dn.se/sverige/barnens-oro-fick-familjen-att-flytta-jag-inte-vill-do-har/>.

EN MAMMA SOM FÖRLORAT SIN SON i en dödsskjutning beskriver också den totala avsaknaden på stöd och att det kan göra en helt ensam och ännu mer sårbar i en mycket svår situation. Just den här mamman intervjuades med hjälp av tolk och nedan återges den del av intervjun som handlar om just bristen på krisstöd.

Har du fått något stöd? Någon hjälp efter den här händelsen?

– Nej, ingenting.

Inte från polisen, socialtjänsten, skolan?

– Nej.

Har du själv sökt något stöd?

– Ja, har sökt hos läkare, men de har inte skickat kallelse.

Den intervjuade mamman menade också att det är svårt att själv veta vad man kan söka för typ av stöd och att hon egentligen hade velat få prata med en psykolog eller kurator och fått stöd för att vara hemma ett tag.

Efter flodvågskatastrofen har man i Norge rapporterat positiva erfarenheter av att distriktsläkarna kontaktade de personer som var listade hos dem för att undersöka deras behov.

Ett problem som lyfts i intervjuerna är dock att det inte finns incitament för exempelvis lokala vårdcentraler att jobba proaktivt och uppsökande efter en allvarlig händelse. Efter flodvågskatastrofen har man i Norge rapporterat positiva erfarenheter av att distriktsläkarna kontaktade de personer som var listade hos dem för att undersöka deras behov (Hjemdal, 2007). Ett annat exempel som lyfts är möjligheten att ha invånarrepresentanter på vårdcentralen, vilket bland annat gjorts i Berga i Linköping. Andra goda exempel som bland annat nämns av Sveriges kommuner och regioner (SKR) är de vårdcentraler som arbetar med nära vård i socioekonomiskt utsatta områden. Nära vård är ett nytt sätt att arbeta med hälsa, vård och omsorg. Det betyder förenklat att den närmsta vården är den som patienten kan ge sig själv – egenvården – men SKR menar samtidigt att det stöd kommuner och regioner kan ge för att möjliggöra detta behöver bli bättre koordinerat och gärna utgå från en central mötesplats.

FLERA BOENDE SOM INTERVJUATS uppger att de inte haft kontakt med vården för stöd efter allvarliga händelser trots att de önskat detta. En föreningsaktiv person uppger att hon stöttat en nära anhörig till en person som avlidit att söka vård men att mottagandet varit så dåligt att hon tvekar att göra det igen. Generella problem som långa väntetider uppfattas också som problematiska.

Röda Korset har tidigare visat att civilsamhällets särskilda roll och närhet till människor som befinner sig i utsatta livssituationer kan användas på ett mer effektivt och systematiskt sätt (Röda Korset, 2021 b). Funktioner som hälsofrämjare, samordnare och liknande roller med god förankring i lokalsamhället kan fungera som en stödjande länk mellan offentliga aktörer och enskilda personer även i det långsiktiga perspektivet.

SLUTSATSER OCH REKOMMENDATIONER

FÖRE EN ALLVARLIG HÄNDELSE

Bostadsområden som är välmående och välfungerande i vardagen har även god motståndskraft i kris. För att nå dit behövs långsiktiga åtaganden både från det offentliga och andra aktörer. Satsningar på att förbättra folkhälsan, tillgången till offentlig och privat service och på skolan i socioekonomiskt eftersatta områden är därmed satsningar som stärker motståndskraften i området.

I en krissituation möjliggör redan etablerad samverkan mellan kommuner, boende, lokala civilsamhällesaktörer och näringslivet att det görs adekvata bedömningar om när en krisinsats ska initieras, var någonstans, på vilket sätt och i samverkan med vilka lokala nyckelaktörer. Samverkan mellan kommun och region möjliggör att stödet finns på plats även på längre sikt. Särskilt viktigt är att lokala insatser och initiativ av boende får utrymme och förutsättningar att verka långsiktigt.

Röda Korsets rekommendationer före en allvarlig händelse:

- Kommunerna bör säkerställa en funktion som samordnar det lokala krisstödsarbetet före, under och efter allvarliga händelser. Ett exempel på hur detta kan organiseras är samordnare krisstöd i beredskap i Malmö.
- Lokal samverkan mellan kommun, polis, lokalt civilsamhälle, näringsliv, fastighetsägare och boende behöver byggas upp innan en allvarlig händelse sker. Detta behöver ske med syfte att stärka tillit och kunskap om vad olika aktörer kan bidra med. Ett exempel på hur detta kan göras är projektet lokal beredskap NHL i Malmö.

UNDER EN ALLVARLIG HÄNDELSE

Ett anpassat tidigt krisstöd eller social respons kan minska risken för att individer ska utveckla psykiska och kroppsliga besvär efter svåra upplevelser och det kan stödja den drabbade i en återhämtningsprocess. Att snabbt finnas på plats kan också göra att den upplevda tryggheten ökar. Kommuner, regioner, civilsamhällesaktörer och andra kan bidra till social respons för att främja trygghet, tillit och social sammanhållning för lokalsamhället, och bidra till psykologisk återhämtning för individen. Det finns idag stora skillnader i när, hur, varför och av vem krisstödet aktiveras. Kommunen behöver kunna göra en självständig bedömning av huruvida en krisstödsinsats behövs. Det kan ske genom att nära samarbete med lokalt förankrade aktörer.

Att kunna agera vid svåra händelser kan i sig fungera hälsofrämjande och minska stress och oro. Människor som drabbas behöver därför inkluderas i krisinsatser och bör tydligare ses som en del av lösningen både i att identifiera behov och att tillgodose dessa på ett effektivt sätt. Det behöver också finnas utrymme i det kommunala krisstödet att vara lyhörd och stödja lokala initiativ där boende kan stödja varandra.

Röda Korsets rekommendationer under en allvarlig händelse:

- Regeringen bör utreda vilket ansvar socialtjänstlagen medför för kommunerna att agera med en krisinsats som är anpassad efter de lokala behoven. Det finns delade meningar om vilket ansvar dagens socialtjänstlag medför, vilket behöver klargöras inför den kommande, nya lagen.
- Ett proaktivt, uppsökande krisstöd bör erbjudas utifrån lokala behov i samband med en allvarlig händelse. Det kan vara särskilt viktigt i socioekonomiskt eftersatta områden, där tilliten till offentliga aktörer riskerar att brista.
- Det behövs tydlighet och förutsebarhet kring vilka händelser som ska aktivera det lokala krisstödet, detta kan exempelvis åstadkommas med lokala riktlinjer. Det behöver också finnas en infrastruktur för att krisstödet ska kunna aktiveras på kvällar och helger.
- Information om krisstödsinsatser behöver anpassas till målgruppen, både när det gäller språk, kommunikationskanal och vem som är budbärare. Lärdomar kan exempelvis dras från de kommunikationsinsatser som gjordes under coronapandemin.

EFTER EN ALLVARLIG HÄNDELSE

Det saknas idag tillräcklig kunskap kring hur människor och områden påverkas av en hög våldsnivå, såsom exempelvis upprepade skjutningar. Den forskning som finns visar dock en påverkan på barn och unga, vilket kan speglas exempelvis i skolresultat. Det verkar också som om människors rörelsemönster och rutiner påverkas, vilket kan vara negativt för möjligheten att återhämta sig efter en potentiellt traumatiserande händelse.

Stigmatisering av bostadsområden är en negativ effekt av upprepade våldshändelser och riskerar att drabba boende. Därför är viktigt att åtgärder som sätts in för att motverka våldet inte ytterligare ökar stigmatiseringen. Satsningar på området kan i sammanhanget bli viktigt för att motverka känslan av att området "är på nedgång". Resiliensen i ett område hänger ihop med styrkan i områdets sociala kitt och riskerar att minska om människor väljer att flytta därifrån.

Kommuner och regioner behöver stärka samverkan i sitt ordinarie arbete för att bättre förstå varandras uppdrag i händelse av kris. I en krissituation möjliggör det snabba krisinsatser, bidrar till tydliga bryggor från det akuta till det långsiktiga, ökar motståndskraften i området och effektiviteten i insatser. Upparbetad samverkan med civilsamhälle och andra lokala aktörer möjliggör också en långsiktighet och robusthet i krisstödet.

Röda Korsets rekommendationer efter en allvarlig händelse:

- Kommuner bör inkludera skolan och socialtjänsten i det uppföljande arbetet efter händelser i syfte att bistå med stöd till drabbade och anhöriga och att motverka psykisk ohälsa.
- Trygghetsskapande åtgärder bör utformas tillsammans med boende, civilsamhälle och andra lokala aktörer. Barn och ungas deltagande inom fritidsverksamhet och föreningsliv efter våldshändelser bör följas upp och tas med i de trygghetsskapande insatserna.
- Kommuner bör verka för uthållighet i insatser. Civilsamhället kan komplettera det offentliga genom att kroka i och ta över efter kommunens krisinsats, och på så sätt bidra till uthållighet.
- Socialstyrelsen och SKR bör tydliggöra var ansvaret ligger för att följa upp personer som har drabbats av en allvarlig händelse, för att minska risken att människor faller mellan stolarna mellan kommunen och regionen.
- Regioner och primärvård behöver ha en tydligare roll i det lokala folkhälsoarbetet och krisberedskapen. Ett exempel är Berga vårdcentral i Linköping där man arbetar med invånarrepresentanter.

Referenser

Bergh Johannesson K, Michel PO, Arnberg F, Lundin T, Schulman A, Hultman C. (2006). "Uppföljning av svenska resenärer efter tsunamin 2004." Uppsala: Kunskapscentrum för katastrofpsykiatri

Boverket (2023). Boendesegregationens utveckling och mekanismer. <https://www.boverket.se/sv/om-boverket/publicerat-av-boverket/publikationer/2023/boendesegregationens-utveckling-och-mekanismer>.

Brandén, Maria (2018). "Grannskapseffekter – En forskningsöversikt om boendesegregation och bostadsområdets betydelse". Delrapport 17 till LO:s Jämlikhetsutredning. [https://www.lo.se/home/lo/res.nsf/vres/lo_fakta_1366027478784_grannskapseffekter_pdf/\\$file/grannskapseffekter.pdf](https://www.lo.se/home/lo/res.nsf/vres/lo_fakta_1366027478784_grannskapseffekter_pdf/$file/grannskapseffekter.pdf)

Bris (2022). "Barns rättigheter i skottlinjen – om gängkriminalitet och barns uppväxtvillkor". https://www.bris.se/globalassets/om-bris/bris_rapp_val2022_webb_low.pdf

Brå (2019). "Dödligt våld i Sverige 1990-2017. Omfattning, utveckling och karaktär". <https://bra.se/publikationer/arkiv/publikationer/2019-06-04-dodligt-vald-i-sverige-1990-2017.html>

Brå (2022). "NTU-resultat för områden med socioekonomiska utmaningar och områden som klassas som utsatta ur ett polisiärt perspektiv". <https://bra.se/publikationer/arkiv/publikationer/2022-10-27-ntu-resultat-for-omraden-med-socioekonomiska-utmaningar-och-omraden-som-klassas-som-utsatta-ur-ett-polisiart-perspektiv.html>

FOI (2020). "Kunskap för beredskap: Vad har risk- och sårbarhetsanalys gett för effekt hittills och hur kan nyttan öka?". <https://www.foi.se/rapportsammanfattning?reportno=foi-r-4804-se>

Folkhälsomyndigheten (2023a). "Folkhälsa i Sverige. Årsrapport 2023". <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/a448b27d603c44f590fc1af741b0d5d/folkhalsan-sverige-ar-ssrapport-2023.pdf>

Folkhälsomyndigheten (2023b) "Att inte bara överleva utan att faktiskt också leva – En kartläggning om ungas psykiska hälsa – Kortversion". <https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/66fd62dfd17141f28b8e03316d295952/att-inte-bara-overleva-utan-att-faktiskt-ocks-a-leva.pdf>

Hjemdal O. (2007). "Fastlegens oppfølging av de berørte etter tsunamin". Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress

Holmberg, Sören & Rothstein, Bo (2022). "Den svenska tilliten fortsatt hög - men sjunker i utsatta grupper", s. 153–164 i Rothstein, Bo & Holmberg, Sören (2022) Social tillit i höglitaret Sverige. SOM-institutets temaserier, 2022:1.

Hudson och Kühner (2016). "Fairness for children: A league table of inequality in child well-being in rich countries". UNICEF Office of Research.

Hyresgästföreningen, Majblomman, Rädda Barnen och Röda Korset (2024). "Barnfamiljers ekonomiska svårigheter 2024", genomförd i samarbete med SIFO <https://www.rodakorset.se/contentassets/b7f66817d8ce4cc5b48752aea5cfa18f/barnfamiljers-ekonomiska-svarigheter-2024.pdf>

Idle, Faysa, "Ett ord för blod" (2023), Lind & Co.

Järvaveckan research (2024). "Gängbrottsligheten och hur den kan bekämpas". <https://jarvaveckan.se/wp-content/uploads/2024/03/Delrapport-1-Gangbrottsligheten-och-hur-den-kan-bekampas-Jarvaveckan-Research.pdf>

Länsstyrelserna i Skåne, Stockholm och Västra Götaland (2015). "Krisberedskap – för social hållbarhet. En vägledning för att inkludera social hållbarhet inom krisberedskap". https://catalog.lansstyrelsen.se/store/39/resource/2015_128

Länsstyrelsen i Stockholm m.fl. (2024). "Regional lägesbild - Om livsvillkor, brott, narkotika samt otrygghet i Stockholms län 2023". <https://www.lansstyrelsen.se/stockholm/om-oss/pressrum/nyheter/nyheter-stockholm/2024-02-22-ny-kartlaggning-av-brottslighet-och-otrygghet-i-stockholms-lan.html>

- Nyhetsbyrån Järva "Här är föräldrarnas alternativa förslag i 34 punkter", publicerad 4 oktober, 2021. <https://www.nyhetsbyranjarva.se/har-ar-foraldrarnas-alternativa-forslag-i-34-punkter/>
- Polismyndigheten (2023) "Lägesbild över utsatta områden". <https://polisen.se/om-polisen/polisens-arbete/utsatta-omraden/>
- Ramboll (2024). "Utvärdering av Malmö stads krisstödsorganisation"
- Region Stockholm Centrum för epidemiologi och samhällsservice (2020). "Socioekonomiska faktorer och covid-19 i Stockholms län". https://www.ces.regionstockholm.se/globalassets/verksamheter/forskning-och-utveckling/centrum-for-epidemiologi-och-samhallsmedicin/folkhalsoguiden/rapporter-och-faktablad/rapport-2020.10-socioekonomiska-faktorer-och-covid-19-i-stockholms-lan_november-2020_.pdf
- Region Stockholm (2021). "Rapport 2021:6 Covid-19 i Stockholms län till och med mars 2021 – sociodemografiska faktorer på individ- och områdesnivå". <https://www.folkhalsoguiden.se/nyheter/risken-att-do-med-covid-19-fortsatt-ojamlikt-fordelad-i-lanet/>
- Röda Korset (2019). "Tillsammans i krisen, Framtidens frivillighet inom krisberedskap och totalförsvar". <https://www.rodakorset.se/siteassets/dokument/var-hjalp-i-sverige/krisberedskap/efter-stormen-alfrida/antologi-tillsammans-i-krisen-190515.pdf>
- Röda Korset (2021a). "Människan i krisen". https://www.rodakorset.se/siteassets/dokument/om-oss/fakta-och-standpunkter/rapporter/manniskan-i-krisen/manniskan-i-krisen_rapport.pdf
- Röda Korset (2021b). "Lokal kraft i krisen". <https://www.rodakorset.se/om-oss/fakta-och-standpunkter/rapporter/lokal-kraft-i-krisen/>
- Röda Korset (2024). "Grundläggande humanitära behov i Sverige 2023". <https://www.rodakorset.se/om-oss/fakta-och-standpunkter/rapporter/grundlaggande-behov-i-sverige/>
- Röda Korset (2024) Värn i allvarstider – ett humanitärt perspektiv på Sveriges totalförsvar, <https://www.rodakorset.se/om-oss/fakta-och-standpunkter/rapporter/varn-i-allvarstider/>
- Rothstein, Bo (2003). "Sociala fallor och tillitens problem" SNS Förlag
- Salonen, Tapio (2023). "Att identifiera utsatta bostadsområden. En jämförande analys mellan polisens lista och segregationsbarometern". Studier i boende och välfärd (SBV). Working Paper Series 23:1. <https://mau.diva-portal.org/smash/get/diva2:1730908/FULLTEXT01.pdf>
- Schclarek Mulinari, Leandro (2022). "Folkets Husbys trygghetsundersökning 2022 – communityperspektiv på kriminalitet och utsatthet". <https://folketshusby.se/folkets-husbys-trygghetsundersokning-2022/>
- Socialstyrelsen (2015). "Utsatthet i unga år och psykisk ohälsa i vuxen ålder". <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2015-6-55.pdf>
- Socialstyrelsen (2018a) "Krisstöd vid allvarlig händelse". <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2018-10-9.pdf>
- Socialstyrelsen (2018b). "Krisberedskap i socialtjänst och kommunal hälso- och sjukvård 2018 – krishantering och krisberedskap i samband med värmeböljan 2018 för särskilt sårbara grupper". <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/ovrigt/2019-3-21.pdf>
- Sveriges kommuner och regioner (2021) "Faktablad: Maskulinitet och psykisk hälsa". https://skr.se/download/18.4d3d64e3177db55b1663b48b/1644834008864/SKR_Faktablad_psykisk-halsa.pdf
- Tyson McCrea, Guthrie och Bulanda (2015). "When Traumatic Stressors are Not Past, But Now: Psychosocial Treatment to Develop Resilience with Children and Youth Enduring Concurrent, Complex Trauma". Journal of Child and Adolescent Trauma
- UNICEF (2020). "Worlds of influence. Understanding what shapes child well-being in rich countries". <https://www.unicef.org/reports/worlds-influence-what-shapes-child-well-being-rich-countries-2020>
- Wilhelmsson, Ceccato och Gerell (2021). "What effect does gun-related violence have on the attractiveness of a residential area? The case of Stockholm, Sweden".

Metod

Den här rapporten har arbetats fram under vintern och våren 2024. Från Röda Korset är det många personer som har bidragit till rapporten. Det beror på tillvägagångssättet, där vi från början bestämde att intervjuer skulle vara en viktig del av underlaget.

Intervjuernas främsta syfte har varit att ge fördjupad kunskap och fler röster och perspektiv på den typ av kriser som allvarliga händelser som skjutningar och våld är. Dels utifrån boende i socioekonomiskt eftersatta områden. Dels utifrån sakkunniga med nära koppling till socioekonomiskt eftersatta områden och/eller hälsofrämjande arbete, krishantering och psykologiskt stöd.

Totalt har 22 personer som bor i områden med socioekonomiska utmaningar intervjuats – i dessa kommuner: Sundsvall, Borlänge, Södertälje, Stockholm, Linköping, Göteborg, Helsingborg, Malmö, Växjö och Perstorp. De intervjuade har fått svara på frågor om synen på sitt bostadsområde, om utsatthet för allvarliga händelser och erfarenheter av krisstöd samt vad de skulle önska fungerade och var bättre i sitt bostadsområde. De intervjuade är mellan 18 och 75 år och ungefär hälften är kvinnor och hälften män.

Dessutom har 26 sakkunniga intervjuats. Bland dem finns forskare, myndighetsföreträdare, lokalpoliser, fältassistenter, lokalpolitiker och tjänstepersoner inom kommuner, länsstyrelser, kuratorer och representanter för civilsamhälle och trossamfund. De intervjuerna har haft fokus på de sakkunnigas kunskaper och erfarenheter av hur samhällets krisstöd ser ut och fungerar såväl som på hur de ser på effekten och konsekvenserna av allvarliga händelser.

Intervjuerna har analyserats och lyfts in löpande i rapporten, ibland mer sammanfattande och ibland som citat. De boende har alla utlovats anonymitet och de presenteras enbart som ung kvinna/man (upp till 30 år) och kvinna/man (30 år och äldre) och bostadsområde när de citeras. De sakkunniga förekommer i stället med namn, befattning och ort/var de är verksamma. Citaten har stämts av med de intervjuade.

Viktigt för den här rapporten är också Röda Korsets egna erfarenheter av bland annat områdesbaserat arbete, social respons, krisstöd och traumavård, liksom Röda Korsets tidigare rapporter om kriser samt annan fakta och forskning.

